

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

Vijeće za katehizaciju i novu evangelizaciju • Vijeće za kler • Ured za život i obitelj

BITI OBITELJ U OBITELJI CRKVE

Naraštaj naraštaju kazuje djela tvoja (Ps 145, 4)

Šesti pastoralno-katehetski kolokvij za svećenike

Zagreb, 7. i 8. ožujka 2017.

NADBISKUPIJSKI PASTORALNI INSTITUT
Zagreb, Kaptol 29a

Prenošenje vjere pretpostavlja da roditelji žive stvarno iskustvo vjere u Boga, da ga traže i trebaju, jer samo na taj način »naraštaj naraštaju kazuje djela tvoja« (Ps 144,4) i »otac naučava sinovima tvoju vjernost« (Iz 38,19). To zahtijeva da molimo Boga da djeluje u srcima, tamo gdje mi ne možemo doprijeti. Zrno gorušice, koje je tako sitno, postaje veliko stablo (usp. Mt 13, 31-32), i to nam daje shvatiti nerazmjernost između djelovanja i njegove posljedice. Tada spoznajemo da nismo gospodari toga dara, već njegovi brižni upravitelji. Ipak, naše je kreativno zauzimanje doprinos koji nam omogućuje surađivati s Božjom inicijativom. Stoga »treba paziti da se parove, majke i očeve... vrjednuje kao djelatne subjekte kateheze [...]. Obiteljska je kateheza vrlo korisna kao djelotvorno sredstvo izgradnje mladih roditelja i osvješćivanja njihova poslanja kao evangelizatorâ svoje obitelji.«

BITI OBITELJ U OBITELJI CRKVE

Ovogodišnjim pastoralno-katehetskim kolokvijem za svećenike, šestim po redu, a trećim u okviru razmišljanja o braku i obitelji te pastoralno-katehetskim mogućnostima djelovanja Crkve na tom području, iznova želimo razmišljati o radosti ljubavi koja se živi u obitelji. Ta je radost i radost Crkve. No, na žalost, nije jedini stanovnik u domu obitelji radost. Tako je i žalost obitelji istodobno i žalost Crkve. Dva zadnja kolokvija za svećenike, u organizaciji Hrvatske biskupske konferencije, kao da su bili suputnici dvogodišnjega sinodskog hoda opće Crkve čije je plodove papa Franjo zapisao u apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia*. Zbog opsežnosti pobudnice i sam Papa piše: »Obitelji i oni koji se bave obiteljskim pastoralom najveću će korist izvući ako budu dio po dio čitali strpljivo i oprezno ili ako budu u njoj potražili i posvetili pozornost onim dijelovima koji odgovaraju njihovim konkretnim potrebama« (br. 7.). I mi smo se, na određeni način, odlučili posljednjim dvama kolokvijima, ali i ovim, »čitati« dio po dio života braka i obitelji. Svjesni da niti ovim kolokvijem ne ćemo biti u mogućnosti »pročitati« čitavu pobudnicu, drugim riječima promisliti o svemu što se od Crkve zahtijeva u konkretnom pastoralu braka i obitelji, ostaje nam stalna obveza držanja knjige otvorenom!

Čvrti pastoralno - katehetski kolokvij za svećenike bio je usmjeren, kako se može čitati i u sintezi donesenoj na kraju ove knjižice, pastoralu braka i obitelji s posebnim osvrtom na pastoral zaručništva. Na poseban način učinjeno je to kroz prizmu razmišljanja: »Složena društvena stvarnost i izazovi s kojima je današnja obitelj pozvana uhvatiti se u koštac, zahtijevaju veću zauzetost čitave kršćanske zajednice oko pripreme zaručnika za ženidbu« (AL, br. 206.). Shvaćajući priprevu za ženidbu svojevrsnom inicijacijom u sakrament ženidbe, a upozoravajući da je »bitnija vrsnoća nego količina«, papa Franjo između ostaloga zaključuje: »Najbolje pripremljeni za ženidbu vjerojatno su oni koji su od vlastitih roditelja naučili što je kršćanski brak« (br. 208.). Nije li prema tim riječima i ovaj kolokvij na određeni način ponovno kolokvij o pastoralu braka i obitelji kroz prizmu zaručništva?

Godinu dana kasnije slijedio je peti kolokvij za svećenike. Razmišljajući o pastoralu braka i obitelji »iz srca Evanđelja«, postavili smo si zadatak promišljanja o našem načinu praćenja bračnih parova u njihovim, najprije, prvim

godinama braka. Uz sva dobra iskustva, samokritično, poput pape Franje, smjeli smo uvidjeti sljedeće: »Nismo isto tako osigurali dobro praćenje mladih bračnih parova u njihovim prvim godinama braka, s prijedlozima koji odgovaraju njihovom rasporedu, njihovu načinu razmišljanja i njihovim konkretnijim brigama. Neki put smo predstavljali teološki ideal braka na previše apstraktan način, gotovo kao nekakvu umjetnu tvorevinu« (br. 36.). Zahvaljujući i primjeru talijanske pastoralne prakse, mogli smo na prošlogodišnjem kolokviju uočiti kako župna zajednica postaje i jest »obitelj obitelji« koja »iz srca Evanđelja« živi obiteljsku duhovnost, nošenu i ukorijenjenu na euharistijskom »licu« žive Crkve. »Evanđelje obitelji« koje se na takav način živi i svjedoči izvor je i kolokvija koji je pred nama.

Ovogodišnji kolokvij želi ići još jedan korak dalje. U nadi da ćemo uspjeti sagledavati obitelj kao mjesto u kojemu »odgoj djece mora biti obilježen urednim procesom prenošenja vjere« (br. 287.), svjesni da je obitelj mjesto osobnih odnosa i dubokoga intimnog prostora ljubavi, želimo učvrstiti naša promišljanja o kršćanskom identitetu obitelji. Onako kako roditelji, u kulturi svakodnevnoga

života, žele svojoj djeci ponuditi usmjerenje za ispunjenje vlastitih želja i smisla života, tako se obitelj iz dana u dan mora iznova učiti da je ona mjesto na kojemu se uči i ljepota vjere. »Vjera je Božji dar, primljen na krštenju, a ne plod ljudskog djelovanja. Ipak, roditelji su sredstvo kojim se Bog služi za njezin rast i produblјivanje« (br. 287.). Razgovori roditelja i djece o vjeri najljepša su škola vjere. Vjera je opet najdublјi smisao koji Crkva može ponuditi čovjeku kao odgovor na pitanja o njemu samomu, o svijetu u kojemu živi te o Bogu, Životvorcu. Vjera djece jest vjera koja ne zahtijeva nešto izvanrednoga,

to je vjera koja dolazi izvana i treba odrasle kao svjedoke i pratitelje, to je vjera koja je vjera iskustva, vjera koja se živi. Život je obitelji u tom smislu škola pravoga života.

Unatoč svemu, svakoj dobroj inicijativi i želji, kvalitetnoj pripremi ili praćenju bračnih parova, odnosi među ljudima, odnosno među bračnim parovima, nekada prestanu postojati. Obitelji postanu ranjene obitelji. A ranjene obitelji su znak i ranjene Crkve. Želeći slijediti poziv pape Franje te razmišljati što konkretno znači riječ: »Nikoga se ne smije zauvijek osuditi, jer to nije logika evanđelja!« (br. 297.), kolokvijem se želi sagledavati, kada je riječ o ranjenim obiteljima, misao pobudnice u tri koraka: pratiti ranjene obitelji - razlikovati stupnjeve ranjenosti - ucijepiti vjernike u život Crkve.

»Bit obitelj u obitelji Crkve« naslov je Kolokvija koji želi, duboko čuvajući intimu obitelji, naznačiti da Crkva raste samo onda kada raste obitelj kojoj je Evanđelje u srcu njezina postojanja. Ta međusobna isprepletenost ljubavi obitelji i Crkve te Crkve i obitelji je takva da će i papa Franjo zavapiti: »Svi smo pozvani nastaviti težiti nečemu višem od sebe i naših granica i svaka obitelj mora osjetiti taj stalni poticaj. Hodajmo, obitelji; nastavimo taj hod! Ono što nam je obećano veće je nego što možemo zamisliti. Nikada ne izgubimo nadu zbog naših ograničenja, ali ni ne odustajmo od toga da tražimo puninu ljubavi i zajedništva koje nam je Bog obećao« (br. 325.).

— PROGRAM —

UTORAK • 7. OŽUJKA 2017.

- 10,00 MOLITVA
 POZDRAVNA RIJEČ
 mons. Želimir PULJIĆ, nadbiskup zadarski,
 predsjednik Hrvatske biskupske konferencije
 Kardinal Josip BOZANIĆ, nadbiskup zagrebački i metropolit
- UVODNE MISLI U RAD KOLOKVIJA
 mons. Đuro HRANIĆ, nadbiskup đakovačko-osječki i
 predsjednik Vijeća HBK za katehizaciju i novu evangelizaciju
- 10,45 – 11,45 *Kultura življenja suvremene obitelji i njezina odgojna moć,*
 izv. prof. dr. sc. Maja LJUBETIĆ
 Tematska rasprava
- 11,45 – 12,15 Odmor
- 12,15 – 13,15 *Obitelj između stvarnosti života i očekivanja Crkve,*
 prof. dr. sc. Anton TAMARUT
 Tematska rasprava
- 13,15 – 15,00 Odmor/ Ručak
- 15,00 – 16,30 *»Da vaša radost bude potpuna« (Iv 15,11).*
Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima
 Predstavljanje i rasprava o Radnom dokumentu
 Hrvatske biskupske konferencije
 O dokumentu govore:
 izv. prof. dr. sc. Ivica PAŽIN,
 tajnik Vijeća HBK za katehizaciju i novu evangelizaciju
 mr. sc. Pavao GOSPODNETIĆ,
 viši savjetnik pri NKU HBK za župnu katehezu
- 16,30 – 16,45 Stanka

- 16,45 – 18,00 RAZGOVOR UZ KNJIGU
- 18,15 EUHARISTIJSKO SLAVLJE
 Predvodi: mons. Vjekoslav HUZJAK,
 biskup bjelovarsko-križevački i predsjednik Vijeća za kler
- 19,30 Večera

SRIJEDA • 8. OŽUJKA 2017.

- 7,00 Mogućnost slavljenja euharistije u Zagrebačkoj katedrali
- 8,30 MOLITVA
- UVODNE NAPOMENE U RAD KOLOKVIJA
- 8,45 – 9,15 *Mjesto obitelji u katehetsko-evangelizacijskom djelovanju Crkve*
 izv. prof. dr. sc. Alojzije ČONDIĆ
- 9,15 – 9,45 *Pastoralno-katehetski pristup ranjenim obiteljima*
 prof. dr. sc. Pero ARAČIĆ
- 9,45 – 10,30 Tematska rasprava
- 10,30 – 11,00 Odmor
- 11,00 – 12,30 Rad u skupinama
- 12,30 – 12,45 Stanka
- 12,45 – 14,15 Rad u skupinama
- 14,15 – 14,30 Stanka
- 14,30 – 15,30 Završna rasprava i zaključci
 SINTEZA KOLOKVIJA
 mons. Mate UZINIĆ,
 biskup dubrovački, predsjednik Vijeća HBK za život i obitelj
- 15,30 Ručak

— RAZGOVOR UZ KNJIGU —

Pero ARAČIĆ, Radosna poruka krštenja.
Susreti s roditeljima prije i poslije krštenja
Biblioteka Nova evangelizacija, Osijek, 2016.

Pero ARAČIĆ, Trauma rastave i razvoda braka i obitelji.
Uzroci i posljedice. Kako dalje?
Biblioteka Nova evangelizacija, Osijek, 2016.

Anton TAMARUT, Obiteljsko lice Crkve
Kršćanska sadašnjost i Kršćanski kulturni centar, Zagreb, 2013.

Anton TAMARUT, Dom ljubavi i kršćanske radosti.
Teologija i duhovnost braka i obitelji. S predlošcima obiteljske molitve
Kršćanska sadašnjost i Kršćanski kulturni centar, Zagreb, 2013.

O knjigama govore:

dr. sc. Milan ŠIMUNOVIĆ, sveučilišni profesor u miru i
izv. prof. dr. sc. Vladimir DUGALIĆ

— RADIONICE —

1. Katehetski rad s roditeljima kao podloga obiteljskoj katezezi
 2. Mogućnosti suradnje župe s katoličkim odgojno-obrazovnim ustanovama u katezezi i evangelizaciji obitelji
 3. Pastoralno-katehetski rad s obiteljima i djecom u vrijeme školskih praznika
 4. Obiteljsko lice Crkve za ranjene obitelji
 5. Župa kao mjesto promicanja međuobiteljske solidarnosti i pomoći obiteljima u teškoćama
 6. Obiteljska liturgijska slavlja i pobožnosti
-

— MOLITVA ČASOVA —

SREDNJI ČAS • UTORAK, 7. OŽUJKA 2017.

R. Bože, u pomoć mi priteci. Slava Ocu. Kako bijaše.

Himan: Iz vjere Božje živimo,
Potpomognuti ufanjem:
A sad u žaru ljubavi
Svi Kristu slavu pjevajmo!

O trećem času Krista su
Za žrtvu na križ povelj,
Da s križa Pastir brižljivi
Sve ovce svoje prikupi.

Od duga sveg Otkupitelj
Oslobodi nas žrtvom svom:
Zamolimo ga ponizno
Od svijeta nek nas izbavi.

U Duhu sad zazovimo
Po Kristu Oca svojega!
O moćna sveta Trojice,
Pomozi svojim slugama! Amen.

Psalmidija

Ps 119 (118). 1-8. I. (Alef) Pohvala Božjem zakonu
Ljubav je Božja ovo: zapovijedi njegove čuvati (1 Iv 5, 3).

Ant. Ovo su nam dani obraćenja:
oslobodimo se grijeha i spasimo duše svoje.

Blaženi oni kojih je put neokaljan, *
koji hode po Zakonu Jahvinu!
Blaženi oni koji čuvaju propise njegove, *
čitavim srcem njega traže;
koji ne čine bezakonje, *
već hode putovima njegovim.

Naredbe si svoje dao *
da se brižno čuvaju.

O, kad bi čvrsti bili putovi moji *
da tvoja čuvam pravila!
Neću se postidjeti tada *
kad budem pazio na zapovijedi tvoje.

Slavit ću te u čestitosti srca *
kad naučim sudove pravde tvoje.
Tvoja ću pravila čuvati: *
ne zapusti me nikada!

Ps 13 (12). Pouzdan vapaj pravednika Gospodinu
Bog svake nade ispunio vas svakom radošću! (Rim 15, 13).

Tâ dokle, Gospodine, †
dokle ćeš me uporno zaboravljati? *
Dokle ćeš skrivati lice od mene?
Dokle ću nositi bol u duši; †
tugu u srcu obdan i obnoć? *
Dokle će se dušmanin dizat' na me?

Pogledaj, usliši, Gospodine, Bože moj! *
Prosvijetli mi oči da ne zaspim nasmrt,
nek ne kaže dušmanin: »Nadjačah njega!« *
Nek' ne kliću protivnici ako posrnem!

Ja se u tvoju dobrotu uzdam, *
nek' mi se srce raduje spasenju tvome!
Pjevat ću Gospodinu koji mi učini dobro, *
pjevat ću imenu Gospodina Svevišnjega!

Ps 14 (13). 1-6, 8.9. Ludost bezbožnika
Gdje se umnožio grijeh, nadmoćno izobilova milost (Rim 5, 20).

Bezumnik reče u srcu: *
»Nema Boga.«
Pokvareni rade gadosti; *
nitko da čini dobro.
Gospodin s nebesa gleda na sinove ljudske *
da vidi ima li tko razuman Boga da traži.

SREDNJI ČAS • SRIJEDA, 8. OŽUJKA 2017.

No, svi skrenuše zajedno, svi se zajedno pokvariše: *
nitko da čini dobro - nijednoga nema.
Neće li se urazumiti svi što bezakonje čine, *
koji proždiru narod moj kao da jedu kruha?

Ne zazivlju ime Gospodnje: †
jednom će drhtati od straha, *
jer je Bog s rodnom pravednim.
Želite razbiti nakane ubogog: *
Gospodin je utočište njegovo.
O neka dođe sa Siona spas Izraelu! †
Kad Gospodin promijeni udes
naroda svoga, *
klicat će Jakov, radovat se Izrael.

Ant. Ovo su nam dani obraćenja: oslobodimo
se grijeha i spasimo duše svoje.

Kratko čitanje

Jl 2, 17

Između trijema i žrtvenika neka tuže svećenici, sluge Gospodnje.
Neka mole: Smiluj se, Gospodine, svojem narodu! Ne prepusti baštinu
svoje sramoti, poruzi narodâ.

R. Čisto srce, stvori mi, Bože.
O. I duh postojan obnovi u meni.

Molitva

Pogledaj Gospodine, svoju obitelj: u odricanju naše tijelo nalazi korisnu
stegu, daj da nam i duh gori od želje za tobom. Po Gospodinu.

R. Bože, u pomoć mi priteci. Slava Ocu. Kako bijaše.

Himan: Iz vjere Božje živimo,
Potpomognuti ufanjem:
A sad u žaru ljubavi
Svi Kristu slavu pjevajmo!

O trećem času Krista su
Za žrtvu na križ povelj,
Da s križa Pastir brižljivi
Sve ovce svoje prikupi.

Od duga sveg Otkupitelj
Oslobodi nas žrtvom svom:
Zamolimo ga ponizno
Od svijeta nek nas izbavi.

U Duhu sad zazovimo
Po Kristu Oca svojega!
O moćna sveta Trojice,
Pomozi svojim slugama! Amen.

Psalmidija

Ps. 119, (118), 9-16. II. (Bet)

Ant. Ovo su nam dani obraćenja:
oslobodimo se grijeha i spasimo duše svoje.

Kako će mladić čistim sačuvati put svoj? *
Čuvajući riječi tvoje.
Svim srcem svojim tebe tražim; *
ne daj da zastranim od zapovijedi tvojih.

U srce pohranih riječ tvoju *
da protiv tebe ne sagriješim.
Blagoslovljen si, Gospodine, *
nauči me svojim pravilima.

Usnama svojim navješćujem *
sudove usta tvojih.
Putu se propisa tvojih radujem *
više no svemu bogatstvu.

Razmišljat ću o naredbama tvojim *
i putove ću tvoje razmatrat.
Uživat ću u pravilima tvojim, *
riječi tvojih neću zaboravit.

*Ps 17, (16). Vapaj nevina čovjeka
U dane svoga zemaljskog života prikazivao je molitve i prošnje...
i bi uslišan (Heb 5,7).*

I.
Čuj, Gospodine pravedni, †
i vapaj mi poslušaj, *
usliši molitvu iz usta iskrenih!
Od tebe nek' mi dođe presuda, *
tvoje oči vide što je pravo.

Istraži mi srce, pohodi noću, †
ognjem me iskušaj, *
al' u meni nećeš nać' bezakonja.
Ne zgriješiše usta moja †
kao što griješe ljudi: *
po riječima usta tvojih
čuvah putove Zakona.
Korak mi čvrsto prionu za tvoje staze, *
ne zasta mi noga na putima tvojim.

Zazivam te, Bože, ti ćeš me uslišiti: *
prikloni mi uho i čuj riječi moje.
Proslavi na meni dobrotu svoju, †
ti koji od dušmana izbavljaš *
one što se utječu desnici tvojoj.
Čuvaj me ko zjenicu oka, †
sakrij me u sjenu krila svojih *
od zlotvora što na me nasrću.

II.
Dušmani me bijesni opkoljuju, †
beščutno srce zatvaraju *
i ustima zbore naduto,
Koraci njini sad me okružuju, *
smjeraju da me na zemlju obore;
slični lavu što hlijepi za plijenom *
i laviću što vreba u potaji.

Ustani, Gospodine, presretni ga i obori, †
od grešnika mi život mačem spasi, *
a rukom od ljudi, Gospodine:
od ljudi kojih je dio ovaj život, *
kojima želudac puniš dobrima;
kojih su sinovi siti, *
a djeci daju što im pretekne.
A ja ću u pravdi gledati lice tvoje, *
i kad se probudim,
naužiti se pojave tvoje.

Ant. Ovo su nam dani obraćenja:
oslobodimo se grijeha i spasimo duše svoje.

Kratko čitanje

Ez 18, 30b-32

Obratite se i povratite od svih svojih nedjela, i grijeh vam vaš neće biti na propast! Odbacite od sebe sva nedjela koja ste činili i načinite sebi novo srce i nov duh! Zašto da umirete dome Izraelov? Ja ne želim smrti nikoga koji umire, govori Gospodin. Obratite se, dakle, i živite!

R. Čisto srce stvori mi, Bože.
O. I duh postojan obnovi u meni.

Molitva

Pogledaj Gospodine, predanje svoga naroda. Korizmenim odricanjem krotimo tijelo: daj nam snagu za dobra djela.
Po Gospodinu.

— PREDAVANJA —

KULTURA ŽIVLJENJA SUVREMENE OBITELJI I NJEZINA ODGOJNA MOĆ

izv. prof. dr. sc. MAJA LJUBETIĆ

Iako pomisao na obitelj najčešće (ili bi to bar tako trebalo biti) izaziva pozitivne asocijacije i tople emocije, nažalost, nekim pojedincima one su upravo suprotne. Kakav će pojedinac imati doživljaj sebe i doživljaj vlastite obitelji, ovisi između ostaloga i o tome, je li i kakve je strategije obitelj razvila za suočavanje s izazovima svakodnevnog življenja. Obitelj se shvaća kao zajednica roditelja i njihove biološke i/ili adoptirane djece koje tvore tri pozicije odnosa: otac (suprug), majka (supruga), dijete/djeca (braća/sestre). Upravo zbog isprepletenosti i složenosti obiteljskih (među)odnosa ona se shvaća i kao sustav (Janković, 1996). Sve što se događa jednom članu obiteljske zajednice izravno i/ili neizravno utječe na ostale njene članove.

Obiteljski dom trebao bi biti sigurno utočište za djecu i roditelje, mjesto ispunjeno ljubavlju, razumijevanjem i poštovanjem te mjesto gdje svaki član obiteljske zajednice uspješno zadovoljava svoje temeljne psihološke potrebe (ljubav, moć, sloboda, zabava). Iako svaki pojedinac ima identične psihološke potrebe, načini na koje ih zadovoljava su najčešće vrlo specifični i različiti (Glasser, 2000; Glasser i Glasser, 2001) što je vrlo često izvor nezadovoljstva i unutar obiteljskih sukoba.

Funkcionalne (zdrave, integrirane, harmonične obitelji), prepoznaju potrebe pojedinaca i ustraju na primjerenim načinima njihova zadovoljavanja, uvijek vodeći računa o poštivanju prava i uvažavanju potreba ostalih članova. Disfunkcionalne (nezdrave, dezintegrirane, obitelji u riziku i/ili propadanju), ne pronalaze uspješne strategije za nošenje s izazovima te ustraju na interesu pojedinca ugrožavajući interese ostalih članova. U takvim obiteljima najčešće prevladavaju galama, nasilje, vulgarna komunikacija, nadmoć pojedinca i sl.

Odnosi i način na koji obitelj komunicira i funkcionira u svakodnevnim životnim procesima (prehrana, njega, komunikacija, briga o domaćinstvu, odgoj...), oblikuju obiteljsku kulturu. U njenu oblikovanje sudjeluju svi članovi (djeca i odrasli), no ipak, primarna odgovornost za njenu kvalitetu je na odraslima, poglavito, roditeljima. U današnjim složenim uvjetima života obitelji moraju ulagati maksimum energije u ostvarenje svoje vizije uspješne obitelji, a uspjeti u

obitelji znači stvoriti „izvrsnu obiteljsku kulturu« (Covey, 1998, str. 12). Nju čine „...duh obitelji, osjećaji, „vibracije«, kemija, obiteljsko ozračje.... To je kvaliteta obitelji, dubina, kvaliteta i zrelost odnosa. To su međusobni odnosi članova obitelji i njihovi uzajamni osjećaji. To je duh ili osjećaj koji se stvara kolektivnim ponašanjem karakterističnim za obitelj...Govorim o kulturi koja je s „ja« prešla na „mi« (Covey, 1998, str. 12). Obiteljska kultura je ozračje u kojem pojedinci rastu, razvijaju svoje potencijale, uče ... i koje najčešće prenose na sljedeće generacije. Stoga, nije svejedno u kakvom će obiteljskom ozračju dijete odrastati.

U funkcionalnim obiteljima, roditelji i prije sklapanja braka dogovaraju pravila komunikacije kako međusobno tako i s djecom: poštovanje svakog člana na prvom mjestu, odsustvo vulgarnih izraza, povišenih tonova i prijetnji; postavljaju jasne granice i objašnjavaju ih te kontroliraju poštivanje granica; dvosmjerno i s poštovanjem komuniciraju s djecom; traže povratnu informaciju od djece i korrigiraju svoja nepoželjna i neučinkovita ponašanja; koriste humor u odgojnom djelovanju i sl. U disfunkcionalnim obiteljima vlada međusobno nepovjerenje i nepoštivanje, interakcije obiluju kaznama, prisilom, vulgarnom komunikacijom, često je prisutno zlostavljanje i obiteljski „tabori«, jednosmjerna komunikacija i/ili stalni šumovi u komunikaciji i sl.

Jedan od značajnih čimbenika koji utječe na kulturu obiteljskog života je i odnos obitelji prema lokalnoj i široj zajednici koje Brajša (1982) naziva „potpuno propusnim, potpuno nepropusnim i polupropusnim membranama«. Funkcionalne obitelji koje pronalaze djelotvorne mehanizme za zaštitu vlastitog integriteta zaštićuju obiteljsku intimu, selektivno „propuštaju« vanjske utjecaje i

s vanjskim čimbenicima funkcioniraju po načelu polupropusne membrane. S druge pak strane, disfunkcionalne obitelji imaju nekritički ili prekritički odnos prema vanjskim utjecajima što ugrožava zdravo funkcioniranje obiteljske zajednice posebice kada su npr. u pitanju utjecaji medija, modni trendovi, „zagađivanje« hrvatskog jezika stranim izrazima, nametanje „novih vrijednosti« i sl. Ove obitelji funkcioniraju prema načelu potpuno propusnih ili potpuno nepropusnih membrana.

Suvremeno roditeljstvo opterećeno je stalno novim izazovima i kušnjama (nezaposlenost, nesigurnost, ugrožena egzistencija, siromaštvo, migracije i sl.), a osobna i društvena očekivanja od roditeljstva postaju sve veća. Tim očekivanjima mogu odgovoriti samo oni roditelji koji stalno propituju kvalitetu svog roditeljstva i stalno unaprjeđuju svoje roditeljske kompetencije znajući kako su upravo oni najodgovorniji za zdrav i cjelovit razvoj djece. Kompetentni roditelji svjesni su da su prvi djetetovi odgojitelji i učitelji.

- Što znači odgojiti dijete?

Naučiti ga da: uspješno zadovoljava svoje potrebe, uvažavajući potrebe drugih (ne na uštrb drugih); koristi i razvija svoje potencijale za vlastitu dobrobit, dobrobit obitelji i zajednice; bude autonoman i samostalan u vlastitu odgovornom djelovanju, kreativan i inicijativan; unaprjeđuje i gradi odnose s drugima; promiče i živi temeljne ljudske vrijednosti; bude refleksivan i (samo)kritičan te da oblikuje svoja ponašanja u skladu s općeprihvaćenim humanim vrijednostima.

- Tko odgaja? Tko ima presudnu odgojnu ulogu?

Odgoj je intencionalan i neintencionalan te institucionalan i izvaninstitucionalan proces. Dijete (mogu) odgajati svi pojedinci s kojima je ono u trajnijem odnosu (roditelji, braća/sestre, šira obitelj, odgojitelji, profesori, svećenici, časne sestre, treneri i sl.) no, i vršnjaci, mediji, „ulica«, ali tada su najčešće u pitanju negativni odgojni utjecaji. Presudnu odgojnu ulogu imaju roditelji koji kada su kompetentni i odgovorni, djetetu pružaju osjećaj ljubavi, prihvaćanja i sigurnosti, postavljaju i kontroliraju granice, pružaju djeci vlastiti model ponašanja, izgrađuju partnerske odnose s ostalim „važnim drugima« u životu djeteta (odgojitelj, nastavnik, svećenik, trener itd.).

- Koja načela i vrijednosti roditelji slijede u odgojnom djelovanju?

Humanost, dosljednost, poštovanje, prihvaćanje, vjerovanje, ohrabrivanje, podržavanje, pregovaranje (kada se oko nečega ne slažu), razumijevanje, uljudena komunikacija, aktivno slušanje, ne prisilnost, uvažavanje, poštivanje prava i sl.

- Ima li garancije za odgojno djelovanje?

U životu nema garancije nizašto, ali postoji vrlo velika vjerojatnost da će rezultat odgojnog djelovanja biti željeni/očekivani (samostalno, odgovorno, kompetentno, zdravo, cjelovito razvijeno itd. dijete), ako dijete odgaja roditelj koji je:

- kompetentan i zreo
- snažan model za identifikaciju
- senzibiliziran za dijete i njegove potrebe
- uporan i dosljedan
- emocionalno stabilan (socijalno zreo)
- koji poštuje dijete
- s kojim je dijete ostvarilo snažnu primarnu privrženost
- koji s djetetom stalno izgrađuje i unaprjeđuje odnos
- koji stalno radi samoprocjenu svojih ponašanja i tome uči svoje dijete, i
- koji za dijete predstavlja autoritet.

- Kakav je odnos roditeljskog autoriteta i odgoja ?

Od tri najčešće razine odnosa (zvanje/pozicija, znanje i autoritet iz odnosa), ovaj potonji koji se najdulje izgrađuje i stalno unaprjeđuje ima najveću šansu za uspjeh. Roditeljski autoritet djetetu ulijeva osjećaj sigurnosti i predvidivosti. Roditelj koji njeguje skrbno-zahtevni roditeljski stil, djetetu predstavlja autoritet kojem se vjeruje i kojega se dragovoljno slijedi. Moglo bi se zaključiti kako je odgojna moć roditelja i obitelji izuzetno velika. Ako pri tome roditelji dobivaju povremenu ili trajnu pomoć pojedinaca (učitelj, svećenik i sl.) i institucija (vrtić, škola, Crkva...) kako bi se osnažili kao osobe i roditelji njihova odgojna moć može biti još veća i učinkovitija.

- Kakav je odnos odgoja i pedagoške (ne)kompetencije roditelja?

Pedagoški obrazovan i osnažen roditelj poželjan je model za identifikaciju svom djetetu. Takav roditelj je senzibiliziran za potrebe djeteta, odgovoran je u svom roditeljstvu i vjeruje kako ima odlučujući utjecaj na svoje dijete. Takav roditelj sposoban je dizajnirati primjereno okruženje i ozračje u obiteljskom domu za odgoj djeteta za odgovorno ponašanje. U temeljima pedagoške nekompetencije roditelja nalazi se neznanje o i u roditeljstvu što kod roditelja izaziva osjećaj nesigurnosti, a što logičnim slijedom rezultira nezadovoljavajućim odnosom s djetetom i osjećajem tereta roditeljstva (Ljubetić, 2007).

ZAKLJUČNO

„Svako dijete zaslužuje obučenog roditelja«, „Roditeljstvo se može učiti«, „Kompetentan i odgovoran roditelj za kompetentno i odgovorno dijete« i sl. sintagme su koje se često čuju u svakodnevnom životu. Ako svi koji imaju moć, priliku, obvezu (poglavito, učitelji na svim razinama, znanstvenici i stručnjaci, svećenici, časne sestre i sl.) ne daju jedan dio sebe pružajući pomoć roditeljima u obnašanju najzahtjevnije i najčasnije životne uloge kakva je roditeljstvo, onda će one ostati samo parole i prazno slovo na papiru. Odgoj djece je prevažan za obitelj, zajednicu i budućnost svih nas kao naroda da bismo propustili barem nešto učiniti.

Edmund Burke kaže: „Nitko ne radi veću pogrešku nego onaj tko ne čini ništa zato što misli da može učiniti samo malo«.

Roditeljstvo se može učiti i pedagoške kompetencije je moguće unaprijediti. Stoga, svi društveno odgovorni čimbenici (odgojno-obrazovne i druge ustanove, Crkva, pojedinci) moraju roditeljima omogućiti stjecanje znanja o i vještina u roditeljstvu.

LITERATURA

Brajša, P. (1982) Kako odgovorno, humano i zrelo zaključiti brak? Što je dobro znati prije braka. Zagreb, *Socijalna zaštita* (49-78).

Covey, R. S. (1998) Sedam navika uspješnih obitelji – Kako izgraditi izvrsnu obiteljsku kulturu u uzburkanom svijetu? Zagreb, Mozaik knjiga.

Glasser, W. (2000), Teorija izbora – nova psihologija osobne slobode. Zagreb, Alinea.

Glasser, W., Glasser, C. (2001) Naći se i ostati zajedno – rješavanje zagonetke braka. Zagreb, Alinea

Janković, J. (1996) Pristupanje obitelji. Zagreb, Alinea.

Ljubetić, M. (2007) Biti kompetentan roditelj. Zagreb, Mali profesor.

— MAJA LJUBETIĆ —

Izvanredna profesorica Maja Ljubetić rođena je u Splitu 1959. godine. Završila je studij predškolskog odgoja u Splitu, diplomirala pedagogiju u Zadru, magistrirala na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u Zagrebu, a doktorirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2004. godine.

Od 2005. godine sveučilišna je profesorica na Filozofskom fakultetu u Splitu, trenutno u zvanju izvanrednog profesora. Autorica je niza objavljenih knjiga i znanstvenih članaka.

Certificirani je realitetni terapeut i učitelj teorije izbora (Advanced Practicum Supervisor). Član je učiteljskog vijeća William Glasser Instituta - Chatsworth (CA, USA) kao i Instituta za razvoj potencijala sve djece (IEDPE, Pariz), te član projektnog tima i voditelj seminara Kvalitetna škola. Udana je i majka dvojice sinova.

OBITELJ IZMEĐU STVARNOSTI ŽIVOTA I OČEKIVANJA CRKVE

prof. dr. sc. ANTON TAMARUT

Prvo treba istaknuti da su obitelj i Crkva u bliskom i prožimajućem odnosu do te mjere da je označavanje obitelji „kućnom Crkvom« već postalo općim mjestom crkvenog nauka, pa će tako i papa Franjo u postsinodalnoj apostolskoj pobudnici posvećenoj ljubavi u obitelji, *Amoris laetitia*, reći za Crkvu da je „obitelj obitelji, neprestano obogaćivanje životom svih kućnih Crkava« (AL, 87) te će također na istom mjestu reći kako je „razmatranje uzajamnosti između obitelji i Crkve dragocjeni dar, jer Crkva je dobro za obitelj, a obitelj je dobro za Crkvu« (*Isto*). Već je i sveti Ivan Pavao II. u svojoj apostolskoj pobudnici posvećenoj zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, *Familiaris consortio*, upozorio na „mnogostruke i duboke veze što postoje između Crkve i kršćanske obitelji i koje obitelj čine svojevrsnom 'Crkvom u malome' (*Ecclesia domestica*)« (FC, 49).

Prirodno je da u takvim odnosima postoje uzajamna očekivanja. No, čini se da se u dosadašnjim teološko-pastoralnim raspravama, a također i u dokumentima crkvenog učiteljstva uglavnom govorilo o tome što Crkva očekuje od obitelji, a u znatno manjoj mjeri o tome što obitelj očekuje od Crkve. Zadnje dvije Biskupske sinode posvećene obitelji u tom pogledu predstavljaju određenu novost. Kako u pripremnom razdoblju tako i tijekom samih zasjedanja nastojalo se u znatno većoj mjeri čuti glas same obitelji te pridati veću pozornost njezinim očekivanjima. Sinodalnim je ocima postalo jasno kako se Crkva ne smije zaustaviti na čisto teorijskom naviještanju odvojenom od stvarnih problemâ osobâ: „U naviještanju se mora pomoći ljudima da iskuse da je evanđelje obitelji odgovor na najdublja očekivanja osobe: na njezino dostojanstvo i puno ostvarenje u uzajamnosti i zajedništvu. Ne treba samo predočavati pravila već i predlagati vrijednosti« (*Relatio Synodi*, 33). U tom pogledu ukazala se potreba za „pastoralnim i misijskim obraćenjem« (Papa Franjo), koje među ostalim uključuje i zaokret u govoru o braku i obitelji. Naime, u tom bi govoru trebalo izbjegavati pretjerano idealiziranje. Taj govor ne bi smio biti previše apstraktan, već blizak konkretnim situacijama i praktičnim mogućnostima stvarnih obitelji (usp. AL, 36).

Crkva sekulariziranom i raskršćanjenom društvu s pravom puno očekuje od obitelji, osobito u pogledu nove evangelizacije, no jednako tako i obitelj u složenoj društveno-ekonomskoj i kulturno-duhovnoj stvarnosti s pravom puno očekuje od Crkve. Papa Franjo voli često za Crkvu upotrijebiti sliku poljske bolnice. Tako npr. i u apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia* poziva neka „ne zaboravimo da je često rad Crkve nalik onom u poljskoj bolnici« (AL, 291). Ta slika Crkve može nam pomoći da lakše razumijemo i stvarnost života u kojoj se nalazi obitelj. Naime, nećemo pretjerati ako tu stvarnost u duhovnom pogledu usporedimo sa svojevrsnim izvanrednim, da ne reknemo „ratnim« stanjem. Protiv obitelji se već duže vrijeme neformalno vodi svojevrsni „rat«. Na nju su nasrnule različite ideologije i pokreti. Neskloni su joj i postupno joj se sve žešće protive razni *izmi*, kao što su relativizam, individualizam, konzumerizam, hedonizam. „U raznim zemljama zakonodavstvo omogućava sve veći niz alternativa braku, što ima za posljedicu da se brak sa svojim karakteristikama isključivosti, nerazrješivosti i otvorenosti prema životu pokazuje kao staromodna i zastarjela opcija u odnosu na druge. U mnogim zemljama provodi se prava dekonstrukcija obitelji, gdje se nastoje usvojiti modeli temeljeni gotovo isključivo na paradigmi autonomije volje« (AL, 53).

Antropološko-kulturna promjena kojoj svjedočimo na svim područjima života i koja u sebi vrijednosno nije jednoznačna, na osobit se način reflektira na brak i obitelj. Kultura provizornosti, stalnih eksperimentiranja i promjena, kultura nesigurnosti i straha od trajnih obveza, kao i kultura pretjeranog individualizma, površnih i neobvezujućih osjećaja očito ne idu na ruku vrednotama bračnog i obiteljskog života kao što su npr. vjernost i zajedništvo, bezuvjetno uzajamno i cjelovito predanje do kraja. Slično bi se moglo reći i za suvremeno tržište rada, za liberalno-kapitalističke modele proizvodnje kojima je profit jedini i vrhunski cilj. Danas „obitelji osobito trpe zbog teškoća vezanih uz rad« (AL, 44). Preostaje im malo vremena za svakodnevno njegovanje svojih odnosa. No, tu su još i druga ključna egzistencijalna pitanja koja za mnoge obitelji u suvremenim društvima predstavljaju složene i teške izazove, kao što su npr. nezaposlenost, pitanje stana, pravedne plaće, socijalne i zdravstvene skrbi i dr.

Da bi obitelj u takvim kompleksnim društveno-ekonomskim i kulturno-duhovnim kretanjima mogla izvršiti svoj kršćanski poziv i poslanje, da bude ljubiteljica života, „zajednica vjere, nade i ljubavi« (KKC, 2204), zajednica u kojoj se otajstvo Božje trojstvene ljubavi naviješta, slavi i životom svjedoči, da bi mogla izvršiti misijsko i evangelizacijsko poslanje u društvu, biti svjetlo, sol i kvasac, otvoriti današnjem društvu humaniju perspektivu, potrebna joj je svesrdna i bliska pomoć, razumijevanje i podrška Crkve. Potrebno je da se obitelj u Crkvi osjeća i doživljava obiteljski; drugim riječima, da i sama Crkva ima obiteljsko lice (usp. AL, 246). Zadaća i ponašanje Crkve, a tu prvenstveno mislimo na njezine pastire, ovisila je u pojedinim razdobljima i situacijama u velikoj mjeri o tome, kako je Crkva sebe vidjela i odredila. Crkva se na Drugome vatikanskom koncilu definirala u prvom redu kao Otajstvo (zajedništva) i narod Božji na putu, a u slikama pape Franje promatra se također i kao „kuća milosrđa«, „očev dom, gdje ima mjesta za svakoga s njegovim tegobnim životom« (EG, 47), te kao „poljska bolnica«, „pokretno zdanje za prvu pomoć, za hitne intervencije, kako bi se spriječilo da vojnici umiru. Tu se primjenjuju hitni medicinski zahvati, a ne rade se specijalistički nalazi« (*Božje je ime Milosrđe*, 68).

Spomenute slike Crkve zacijelo pružaju veliku utjehu posebno onim obiteljima koje su ranjene ili su pretrpjele razne duhovne i materijalne gubitke. Iz takvih predodžbi Crkve proizlaze i odgovarajuće zadaće i poslanje crkvenih službenika, posebno u pogledu pastoralne obitelji: biti stalno na putu s Božjim narodom, s obiteljima, biti bliski životni suputnik i prijatelj. Od svećenika se očekuje da bude posebno pozoran i osjetljiv za one osobe, bračne supružnike i obitelji koje su slabije, zastaju i muče se na putu s brzinom kretanja većine. Kao član liječničke ekipe u „poljskoj bolnici«, svećenik treba biti stalno spreman za iznenadne i izvanredne intervencije. Svećenik je duhovnik, osoba koja pomaže u razlikovanju, rasuđivanju i prosuđivanju duhova i različitih složenih bračnih i obiteljskih situacija. On pruža savjete i pomoć u pitanjima vezanim uz rast u ljubavi, prevladavanje sukobâ i odgoj djece. Svećenik odgaja, okuplja i uključuje!

„Pozvani smo - veli papa Franjo - odgajati savjesti, a ne težiti tome da ih zamijenimo« (AL, 37). Od svećenika se očekuje da spremnim i radosnim slavljem i posluživanjem sakramenata pomirenja i euharistije bude trajno u službi milosti koja mnogima omogućuje nositi se sa izazovima braka i obitelji.

— ANTON TAMARUT —

Redovit profesor Anton Tamarut (trajno zvanje) rođen je u Novalji 1960. godine. Osnovnu školu pohađao je u Novalji, a srednju započeo u Pazinu, a završio u Nadbiskupskoj srednjoj školi za spremanje svećenika u Zadru.

Studij filozofije i teologije započeo 1979. na Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci te 1982. nastavio na Teološkom fakultetu Papinskog sveučilišta Gregoriana u Rimu.

Na Teološkom fakultetu Papinskog sveučilišta Gregoriana specijalizirao se u dogmatskoj teologiji. Na istom fakultetu obranio je doktorsku dizertaciju 1993. godine s naslovom Slika Božja kao teološko mjesto nauka o milosti. Milost kao blizina Boga u djelima Ivana Goluba.

Za svećenika je zaređen 31. ožujka 1986. godine. Od 1993. predaje na Teologiji u Rijeci predmete iz dogmatske teologije. Od 1995. god. zaposlen je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu za potrebe Teologije u Rijeci – Područni studij KBF-a.

Od 2005. do 2010. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu obnaša dužnost prodekana za nastavu. Od 2009. do 2013. godine zamjenik je dekana KBF-a u Senatu Zagrebačkog sveučilišta i u tom istom razdoblju član Vijeća društveno-humanističkog područja Sveučilišta u Zagrebu. Od 2013. zamjenik je dekana KBF-a u Vijeću društveno-humanističkog područja Sveučilišta u Zagrebu. Od 2013. godine član je Matičnog odbora za područje humanističkih znanosti – polje filozofije i teologije.

Član je Uredništva Bogoslovske smote i Znanstvenog vijeća Riječkog teološkog časopisa, te delegat Fakultetskog vijeća KBF-a za studentski časopis Spectrum. Autor je niza objavljenih knjiga i znanstvenih članaka.

MJESTO OBITELJI U KATEHETSKO- -EVANGELIZACIJSKOM DJELOVANJU CRKVE

izv. prof. dr. sc. ALOJZIJE ČONDIĆ

Koliko god zadana tema na prvi pogled djeluje jednostavno isto toliko je zamršena. Jednostavna je utoliko što praktičnomu vjerniku pojmovi kao što su brak i obitelj, navještaj i svjedočenje vjere te poslanje Crkve djeluju poprilično jasno. Međutim, pod utjecajem nasrtljivoga sekularizma i globalizacije koja dokida sve oblike granica, spomenuti izričaji u suvremenomu društveno-kulturnom kontekstu postaju ne samo zamršeni, nego posve zbunjujući i upitni. U tomu vidu Crkva je pozvana biti trajno budna i u teološko-pastoralnoj perspektivi temeljito istraživati i prosuđivati »znakove vremena« i nedvojbeno iznositi evanđeoski nauk.

Jedan od »znakova vremena« je *mjesto* braka i obitelji, ali ne samo u društvenomu poimanju, nego i u katehetsko-evangelizacijskomu djelovanju Crkve. Stoga, da bismo razlučili koje je mjesto, odnosno *poslanje* braka i obitelji u katehetsko-evangelizacijskomu djelovanju Crkve u svijetu, prvotno se treba upitati: Koji je smisao poslanja Crkve u svijetu, odnosno je li način našega pastoralnoga rada prikladan suvremenim okolnostima? Je li mjesna Crkva, poglavito župna zajednica, dovoljno uspješno komunicira i dijalogizira s brakom i obitelji i sa suvremenim svijetom? Ako se Crkva uglavnom bavi unutarnjim ustrojem i strukturom, odnosno ako su joj brak i obitelj samo objekt, može li takvim modelom prikladno očitovati svoje poslanje u svijetu? Jesu li prema tradicionalnoj pastoralnoj paradigmi brak i obitelj zaista glavni nositelji obiteljskoga pastorala?

Mnoga se pitanja povlače uz postavljenu temu, a od njih se ne smije bježati, nego ih treba temeljito u konkretnim okolnostima protresti i 'obrazložiti razlog nade' (usp. 1Pt 3, 15), jer u pastoralu općenita briga za obitelj i jadikovanje ne pomažu. Da ne bi brak i obitelj ostali »kao stado bez pastira« (Mk 6, 34), bitno je posvješćivati evanđeosku bit djelovanja Crkve, jer bismo u suprotnomu mogli skliznuti u zamku svjetovnosti i situacijskoga morala. Crkva nije neka agencija niti humanitarna organizacija. Ona se »pokazuje kao puk okupljen polazeći od jedinstva Oca i Sina i Duha Svetoga« (LG, 4.) te je njezino poslanje nastaviti djelo

Foto: Silvio Benč

samoga Isusa Krista (GS, 3.). Jer Bog je stvorio svijet i »hoće da se svi ljudi spase« (1Tim 2, 4), pa je odlučio one koji vjeruju u Krista sazvati u svetu Crkvu.

Prema primjeru Isusa Krista Crkva, kao »Božja obitelj«, pozvana je ispuniti cilj koji joj je Bog povjerio, a to je evangelizacija, tj. navještaj spasenjske smrti i uskrsnuća u Isusa Krista. Međutim, upravo brak i obitelj kao »kućna Crkva« izgrađuju Kristovu Crkvu, jer je ljudska osoba po krštenju i odgojem vjere uvedena u »Božju obitelj«, Crkvu. U skladu s tim izvornim poslanjem obitelj je zajednica

koja evangelizira. Ona je kao i Crkva, mjesto na kojemu se sije Riječ Božja i odakle se snagom Duha Svetoga širi dalje. Međutim, pastoralno je pitanje jesu li kršćanske obitelji osposobljene za evangelizaciju, pa i u svojim obiteljima?

Prva je Crkva, slijedeći Isusov nauk o ženidbi, pomoću braka i obitelji evangelizirala pogansko društvo. Kršćanske su obitelji dosljednošću svoga života i vjernošću evanđelju učinile da Crkva u svijetu »uskisne kao kvasac« (Lk 14, 21). Suvremeno društvo na razne načine, pa i zakonskim sredstvima, stvara bezbožno i protu bračno i obiteljsko ozračje. Radi se o nečuvenom paradoksu, društvo koje počiva na braku i obitelji, degradira svoju »temeljnu stanicu«. Kakva je perspektiva toga društva? Na neki način, suprotno od početaka kršćanstva, pomoću braka i obitelji stvara se pogansko društvo. U tomu kontekstu Crkva u svomu pastoralnomu radu mora prepoznati zamke i uočiti da je upravo obitelj mjesto kateheze i da je sredstvo kateheziranja, odnosno da mora oblikovati djecu da ispune Božji naum, poziv i poslanje.

Preko braka i obitelji lome se i rastu društvo i Crkva, stoga s teološko-pastoralnoga aspekta, crkveni pastiri ne smiju ostati indiferentni, nego žurno i trajno moraju, na svim crkvenim razinama, tražiti načine kako u globalnomu, tehnološkom i mobilnom društvu evangelizirati i katehizirati brak i obitelj da bi oni bili evangelizator i kateheta.

— ALOJZIJE ČONDIĆ —

Izvanredni profesor don Alojzije Čondić rođen je 1970. u Svibu, Imotski. Osnovnu je školu završio u rodnom mjestu Svib, klasičnu gimnaziju u Nadbiskupskom sjemeništu u Splitu (1989.) a Teološki fakultet u Splitu (1996.). Zaređen je za svećenika 29. lipnja 1996. u konkatedrali sv. Petra u Splitu.

Nakon toga je imenovan župnim vikarom u župi sv. Lovre u Trogiru i župnim upraviteljem u župi sv. Jurja na Drveniku od 1. listopada 1996. gdje ostaje do 25. kolovoza 1997. Zatim je g. 1997. imenovan za starijeg nadstojnika u Nadbiskupskom sjemeništu u Splitu. Godine 1999. poslan je na postdiplomski studij pastoralne teologije u Rim.

Pročelnik je katedre Pastoralnoga bogoslovlja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Autor je niza objavljenih knjiga i znanstvenih članaka. —

PASTORALNO-KATEHETSKE PRISTUP RANJENIM OBITELJIMA

prof. dr. sc. PERO ARAČIĆ

Trauma je duži i dugotrajniji stres. Ostaje rana i ranjivost s kojim se mora naučiti živjeti. Koje procese valja proći? S čim treba računati? Plan izlaganja: pojmovi (1), broj pogođenih (2), posljedice za djecu (3) i bračne partnere (4), nužnost pojedinačnog pristupa (5), proces pomirenja (6) i integracija u zajednicu (7).

Kod pojmova (1) valja razlikovati *rastavu* kao proces koji je započeo prije nego li su se parovi fizički razišli i sve što je dovelo do te odluke. U taj dio procesa pripada i ulaženje u još zamršeniji proces a to je priprava samog formalnog razvoda. Sve se to može nazvati i jest trauma. Kad je riječ o **statističkim podacima za Hrvatsku (2)** onda se mogu uzeti podatci za razdoblje od 1970. do 2012. i zaokruživanjem na prosječnih 5000 razvoda godišnje, dobijemo da je to oko 210 000 brakova, odnosno da je izravno pogođeno oko 420 000 osoba. A godine 2013. imamo 5992 razvoda, odnosno 313 na tisuću sklopljenih te 2014. broj razvedenih prelazi 6546, ili 339 na tisuću sklopljenih brakova, odnosno svaki treći!

Nikako se ne smiju ispuštati iz vida **posljedice za djecu (3)** koja su dionici tih zbivanja. Ponajprije radi se o ovim brojkama: referentna godina je 1970., i tu je 3888 djece, a 2012. već se radi o 5374 djece, dok je 2013. takve djece 5594. Zaokružujući brojke od 1970. do 2013. oko 186 000 djece bilo je uključeno u ta zbivanja. Radi se i o *rastavama i razvodima obitelji*, a ne samo rastavama i razvodima brakova! To znači da u sva promišljanja i istraživanja treba uvrstiti i djecu. A kako to utječe na djecu, njihovo zdravlje, odnose s drugima, postoje mnoga istraživanja. Kao ilustracija neka posluži izjava jednog mladića: *Ni smrt nije tako teška kao rastava, razvod*. Psiholozi će reći da dijete čak nekako stabilnije raste kad mu jedan od roditelja umre, nego kad se rastanu i razvedu. Samo se može domišljati kako se kod djece iz rastavljenih i razvedenih brakova i obitelji stvara pomutnja s obzirom na njihovo shvaćanje braka i obitelji. Napokon je potvrđeno da su djeca pogođena rastavom i razvodom roditelja sklonija rastavama i razvodima kasnije u vlastitom braku.

Naravno da rastava/razvod ima mnogostruke **posljedice za supružnike (4)** i to često trajne duševne, duhovne i zdravstvene pa u najvećem broju vrijedi tvrdnja da je 'Trauma – rana koju vrijeme ne liječi'.

Ovo bi trebao biti specifičan **rad s pojedinom pogođenom osobom (5)**. Svakog treba prije svega saslušati s poštivanjem i ljubavlju i pratiti vodeći se Isusovim primjerom na susretu s učenicima na putu za Emaus. Za te situacije vrijede na osobit način riječi pape Franje: »Crkva će svoje članove – svećenike, redovnike i vjernike laike – morati uvesti u to 'umijeće praćenja drugoga' kako bi svi naučili izuti svoje sandale pred svetim tлом drugoga (usp. *Izl 3,5*). Ritam toga praćenja mora biti odmjeren i ohrabrujući, odražavajući našu bliskost i pogled pun poštivanja i suosjećanja, koji ujedno ozdravlja, oslobađa i potiče rast u kršćanskom životu.«¹ Te osobe imaju svoju osobnu povijest, koja je ponajprije spasopovijest, tj. ono Božje traženje i poticanje na prihvaćanje spasenja i puta spasenja.

U ovom kontekstu treba predložiti prolaženje **procesa pomirenja (6)**, koji može imati hod od dvanaest koraka: 1. Ne osvetiti se i zaustaviti napadačke čine; 2. Priznati svoju povrijeđenost i siromaštvo; 3. Podijeliti s nekim svoju povrijeđenost; 4. Dobro identificirati svoj gubitak i obaviti žalovanje; 5. Prihvatiti srdžbu i želju za osvetom; 6. Oprostiti samom sebi; 7. Shvatiti svoga uvreditelja; 8. Naći u svom životu smisao povrede; 9. Dostojan oprostjenja i već mi je oprošteno; 10. Prestati htjeti oprostiti pod svaku cijenu; 11. Otvoriti se milosti oprostjenja i 12. Odlučiti okončati ili obnoviti odnos.

Integracija u zajednicu (7) zahtijeva ponajprije pregled pogođenih osoba i da ih susretnemo; da im predložimo spomenuti proces suočavanja i prosudbe; da im pomognemo crkveno-pravnim uputama; da u zajednici stvorimo ozračje prihvaćanja; da formiramo osobe za razgovor; da obavimo s nekima i razgovore 'in foro interno' (AL 300); da se poradi na predloženim Centrima (AL 300) i svime time ostvari traženo pastoralno praćenje.

¹ Papa FRANJO, *Evangelii gaudium*, Radost evanđelja, pobudnica, Zagreb, 2014., dok. 163., br.169. Amoris laetiae. Radost ljubavi, KS 2016., dok. 174., br. 300.

ZAKLJUČAK

Papa Franjo poziva Crkvu i crkvene zajednice da budu i naprave bolničke šatore, jer su joj mnogi izranjeni u svakom smislu pa su potrebni: 'medicinari', 'specijalisti', pomoćno osoblje, jer svaki treći brak puta dvije osobe i barem jedno dijete... su ranjeni i to traumom, koju vrijeme ne liječi! Tkivo naroda i tkivo Crkve je postalo bolesno! Jesmo li senzibilizirani? Koliko poznamo i pratimo situaciju? „Posebno razlučivanje je nužno za *pastoralno praćenje* razvedenih, rastavljenih i ostavljenih. Treba prije svega vrednovati patnju onih koji su nepravедno pretrpjeli rastavu ili razvod, rastavu ili ih je braćni drug napustio, ili su zbog zlostavljanja kojima su bili izloženi od strane braćnog druga bili prisiljeni prekinuti zajednički život. Oprostiti pretrpljenu nepravdu nije lako, ali je to hod kojeg omogućuje milost.« Da bi sve to bilo moguće poziva nas se na „ nužnost *pastoralna pomirenja i posredovanja* također uz pomoć prihvatilišnih centara koje treba osnivati u biskupijama.«

PERO ARAČIĆ

Redoviti profesor Pero Aračić (trajno zvanje) rođen je 1944. godine u selu Grk, općina Bosanski Brod, Bosna i Hercegovina. Osnovnu školu, prva tri razreda, polazio je u rodnom selu od 1950. do 1953. U Slavonskom Brodu, od 1953. do 1959., završava osmogodišnju školu. Od 1959. do 1961. polazi prva dva razreda klasične gimnazije u Nadbiskupskom sjemeništu u Zagrebu; od 1961. do 1963. godine treći i četvrti razred gimnazije u Đakovu gdje je i maturirao 1963. godine. Filozofsko-teološki studij, na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu, započinje 1965. godine. Dana 29. lipnja 1969. zaređen je za svećenika.

Godine 1973. polazi na studij pastoralne teologije u Rimu, gdje doktorira 1979. na papinskom sveučilištu Lateran. Od 1979. predaje na filozofsko-teološkom studiju u Đakovu Pastoralnu teologiju, Homiletiku i Liturgiku (do 1987.). U Rimu je pohađao školu za obiteljskog savjetnika. Prorektor VBS u Đakovu od 1987. do 1989., biskupski vikar za pastoral od 1989. do 1994., djelatnik sv. Potvrde od 1990. godine, rektor Teologije u Đakovu od 1991. do 2003. i pročelnik Instituta za teološku kulturu laika od 1991. do 1997. Odlikovan čašću Kapelana Nj. Svetosti 1994. godine. Prodekan za znanost na Katoličkom bogoslovnom fakultetu od 2005. do 2007. Vršitelj dužnosti dekana Fakulteta od 2007. do 2008. godine. Dekan Fakulteta od 2008. do 2014. Od 25. listopada 2016. godine pri HAZU je upravitelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Đakovu.

Autor brojnih članaka i knjiga iz područja pastoralne teologije, voditelj i član međunarodnih projekata vezanih uz pastoralnu teologiju (Aufbruch 1997. – 2002.; Kršćanski identitet i kvaliteta braćnog i obiteljskog života u Hrvatskoj 2007. – 2009.; EVS 1999. – 2000.; Priester 2000.), organizator, voditelj te aktivni sudionik brojnih domaćih i međunarodnih skupova (Zagreb, Đakovo, Beč, Brno, Sarajevo, Pečuh, Prag). Svoje stručne radove objavljuje u hrvatskim i stranim teološkim časopisima.

SAŽETCI RADIONICA

RADIONICA 1

KATEHETSKI RAD S RODITELJIMA KAO PODLOGA
OBITELJSKOJ KATEHEZI

Radionicom se želi posvijestiti važnost katehetskog rada s roditeljima te pomoći i osnažiti pastoralne djelatnike za taj rad kako bi roditelji sve kompetentnije preuzimali svoju katehetsko-odgojnu ulogu prvih navjesticatelja vjere unutar obitelji kao »kućne Crkve«.

Radionica svoje uporište ima u činjenici da su roditelji prvi i povlašteni odgojitelji svoje djece (usp. *Gravissimum educationis* 3). Budući da je odgojno poslanje roditelja ukorijenjeno u njihovom udioništvu na stvaralačkom Božjem djelu imajući svoj izvor u sakramentu ženidbe, snagom toga poslanja oni su, svjedočanstvom svoga života, prvi vjesnici Evanđelja svojoj djeci. Štoviše, moleći i čitajući Sveto pismo s djecom i ucjepljujući ih kršćanskom inicijacijom u samo Kristovo Tijelo u punini postaju roditelji, jer ih tako rađaju i za vječni život. (usp. *Familiaris consortio* 39).

U radionici se ukazuje na obvezu Crkve da roditeljima odnosno obiteljima pruži svu potrebnu pomoć kako bi mogli prikladno ispuniti svoje odgojno poslanje, a da bi pružanje pomoći trebalo predvidjeti kako u razdoblju prije sklapanja ženidbe u sklopu pripreve za brak tako i nakon sklapanja ženidbe ponajprije vezano uz sakramente kršćanske inicijacije kada bi susrete s roditeljima treba-

lo oplemeniti katehezama polazeći od Katekizma Katoličke Crkve. Roditeljima, pritom, valja opetovano skretati pozornost kako je slavljenje euharistije središte života kršćanske obitelji i izvor snage za ispunjavanje odgojnog poslanja, a istodobno predstavlja i polazište svakog katehetskog nastojanja. Prepoznaje se problem da praksa provođenja kateheza poslije krštenja gotovo da i ne postoji sve do pripreve za prvu pričest odnosno da se obiteljska sredina u konkretnom životu ne prepoznaje prvim područjem evangelizacije, prema kojem bi i roditelji i djeca bili nositelji naviještanja i svjedoci života u vjeri (usp. *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* 54).

Spomenuti Direktorij u broju 67. također donosi kako valja »roditelje odgajati da se smatraju pravim katehetama - odgojiteljima svoje djece«. Polazeći od te tvrdnje radionicom se želi istaknuti važnost poznavanja stavova mladih roditelja o Bogu, Crkvi i odgoju (Aračić i Džinić, 2011.) kako bi se kateheza i rast u vjeri mogli staviti u kontekst današnjih okolnosti. Na tomu tragu iznose se primjeri iz pastoralne prakse poput uvođenja pretkršnih kateheza za roditelje te katehetskog rada s roditeljima prvopričesnika i krizmanika u župi. Razmatra se uloga župnika u kontekstu osmišljavanja, planiranja i provođenja pastoralno-katehetskih aktivnosti te važnost angažiranja suradnika (kateheta i autentičnih bračnih parova).

U kontekstu osnaživanja očeva i majki u odgovornom ispunjavanju svoga poslanja u obitelji, Crkvi i društvu središnji dio radionice sadrži obrazloženje teme drugog ciklusa obiteljskog pastorala »Očinstvo i majčinstvo – dva lica roditeljskog poslanja« te predstavljanje priređenih katehetskih materijala koji se predviđeni kao priprema za Treći nacionalni susret hrvatskih katoličkih obitelji 2018. godine u Solinu.

— VODITELJI

- don Tomislav ČUBELIĆ, voditelj Ureda za obitelj Splitsko makarske nadbiskupije (tel.: 021/345-602, e-pošta: tomlav.cubelic@st.t-com.hr)
- Petar-Krešimir HODŽIĆ, voditelj Ureda HBK za život i obitelj (mob.: 091/2635 009, e-pošta: obitelj@hbk.hr)
- Zorica JANKOVIĆ, suradnica Ureda za obitelj Riječke nadbiskupije i župni kateheta u župi sv. Mateja, Viškovo (mob.: 091/583 2807, e-pošta: jankoviczorica6@gmail.com)

RADIONICA 2

MOGUĆNOSTI SURADNJE ŽUPE S KATOLIČKIM ODGOJNO-OBRAZOVNIM USTANOVAMA U KATEHIZACIJI I EVANGELIZACIJI OBITELJI

Radionica svoje polazište ima u dva dokumenta. Prvi je deklaracija II. vatikanskog sabora *Gravissimum educationis* koji predstavlja katoličku odgojno-obrazovnu ustanovu kao centar u čijem naporu i uspjehu trebaju sudjelovati obitelji, učitelji, svakovrsne ustanove koje promiču kulturni, građanski i vjerski život (GE 5). Drugi je dokument Kongregacije za katolički odgoj *Vjerska dimenzija odgoja u katoličkoj školi* koji ističe da katolička odgojno-obrazovna ustanova nalazi istinsko opravdanje u samom poslanju Crkve. Ona se temelji na »odgojnom planu na kojem se skladno temelje vjera, kultura i život. Po njoj mjesna Crkva evangelizira, odgaja, surađuje u izgradnji moralno zdravog i krepkog vladanja u narodu.« (br. 34).

Sudionike će se upoznati kako su katoličke odgojno-obrazovne ustanove zajednice koje provode odgojno-obrazovni projekt utemeljen na Kristu i njegovu Evanđelju. Budući da djeluju u određenoj mjesnoj Crkvi važno je da djeca, učenici, obitelji, nastavnici i odgojitelji kao i svi djelatnici sudjeluju u životu te iste Crkve. Jedan od načina sudjelovanja vjernika u životu Crkve jest i njihovo zauzimanje za katoličke odgojno-obrazovne ustanove, pomažući koliko mogu da se one osnivaju i održavaju jer su od velike važnosti za ljudsku i kršćansku formaciju. Odgojno-obrazovne ustanove prije početka školske godine dogovaraju pastoralne aktivnosti suradnje sa župom na čijem području se odgojno-obrazovna ustanova nalazi te s osnivačem.

Radionica ima za cilj ukazati na postojanje i djelovanje katoličkih odgojno-obrazovnih ustanova u Hrvatskoj, od kojih je 51 predškolskih (plus 296 vrtića u kojima se provodi vjerski odgoj), devet osnovnoškolskih i dvanaest srednjoškolskih, te predstaviti postojeće oblike suradnje sa župama kao i mogućnosti unaprjeđenja iste u kontekstu katehizacije i evangelizacije obitelji. Dodatni cilj jest i posvijestiti da su katoličke odgojno-obrazovne ustanove u službi Evanđelja kao mjesto i sredstvo evangelizacije, apostolata i pastoralnog djelovanja te kako Crkva kroz svoje odgojno-obrazovno djelovanje ostvaruje evanđeosko poslanje služenja čovjeku. Žele se iznijeti i pozitivni primjeri suradnje katoličkih odgojno-obrazovnih ustanova i župa te biskupije ili redovničke zajednice. Sudionicima će

se predstaviti rezultati provedenog anketiranja među 21 katoličkom osnovnom i srednjom školom o suradnji škole i župe ili škole i nad/biskupije. Također će biti upoznati s poteškoćama i prijedlozima roditelja čija djeca pohađaju katoličke vrtiće i osnovne škole, kao i već ostvarenim oblicima suradnje sa župnim pastoralnim djelatnicima, odnosno sa župama na čijem području se nalaze katolički vrtići i škole. Upoznat će se s važnošću Programa katoličkoga vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi koji se provodi u vrtićima, kao i mogućnostima njegova ostvarivanja i širenja. Polazeći od postignuća koji takav odgojni Program nosi biti će i vidljiva potreba sinergije obitelji, župe i vrtića kao najvažnijih faktora u formiranju cjelovite djetetove osobnosti.

Naposlijetku, voditelji će na temelju svojih stručnih znanja i iskustva rado odgovoriti na pitanja sudionika te pokušati zajedno doći do još kvalitetnih mogućnosti suradnje mjesne crkve i katoličkih odgojno-obrazovnih ustanova.

— VODITELJI —

- Ivana PETRAK, voditeljica Nacionalnog ureda HBK za katoličke škole (tel.: 01/5635 039, e-pošta: katolicke.skole@hbk.hr)
- dr. sc. Vinko MAMIĆ, OCD, ravnatelj Prve katoličke osnovne škole u Gradu Zagrebu (tel.: 01/444 0044, e-pošta: ravnatelj@katolickaskola.com)
- s. Katarina PIŠKOVIĆ, voditeljica Povjerenstva HKVRPP za predškolski odgoj u ustanovama koje vode redovničke zajednice (mob: 098/1753 891, e-pošta: piskovick@gmail.com)

RADIONICA 3

PASTORALNO-KATEHETSKI RAD S OBITELJIMA I DJECOM
U VRIJEME ŠKOLSKIH PRAZNIKA

Radionica ima za cilj ukazati na probleme s kojima se susreću mnogi roditelji školske djece u vrijeme školskih praznika, kao i na mogućnosti njihova rješavanja predstavljajući, u praksi provjerene, pastoralno-katehetske sadržaje i aktivnosti koji se mogu ponuditi djeci i obiteljima bilo u okviru župe, biskupije ili katoličkih udruga.

Uočava se očigledan nesrazmjer između trajanja školskih praznika (preko 70 radnih dana koji obuhvaćaju zimski, proljetni i najduži ljetni odmor učenika) i trajanja godišnjeg odmora zaposlenih roditelja (do najviše 30 radnih dana) koji se može iskoristiti u najviše dva dijela. Uz pomoć sudionika radionice želi se doći do odgovora na pitanja: Što djeca rade preko praznika, a osobito onih ljetnih? U kojoj su mjeri tijekom praznika prepušteni sami sebi, različitim ekranima (televizijskim, računalnim, mobilnim) ili pak ulici? Sa sudionicima će se raspraviti i ključno pitanje: Propušta li Crkva preko praznika veliku pastoralno-katehizacij-

Foto: Silvio Benč

sku pa i evangelizacijsku šansu, budući da osim onih obitelji koji više ili manje redovito pohađaju nedjeljne mise isti problem imaju i one koje nisu redovite?

Polazeći od odgovora na postavljena pitanja, a u cilju poticanja na poduzimanje konkretnih koraka, sudionicima će se detaljnije predstaviti pastoralno-katehetski, ali i rekreativni, sadržaji i aktivnosti poput oratorija, taborovanja i kampova koji predstavljaju konkretnu pomoć roditeljima kako bi njihova djeca kvalitetno iskoristila vrijeme praznika u sigurnom ambijentu. Pokazat će se na koji način ti sadržaji mogu biti podloga rastu u krepostima i vjeri, ali i uspostavi prijateljstava ne samo među djecom već i čitavim obiteljima. U tome kontekstu bit će naznačeno kako u ponuđene sadržaje uključiti roditelje. Također, izložit će se što je potrebno učiniti u pripremi i organizaciji tih sadržaja i aktivnosti koji u konačnici moraju biti jednostavni i prihvatljivi djeci kako bi se stvorilo pozitivno ozračje. Obrazložiti će se uloga župnih pastoralnih suradnika i posebice važnost uključivanja osposobljenih animatora djece i mladih. Istaknut će se otežavajuće okolnosti, problemi koji se mogu javiti kao i načini njihova rješavanja te kako animirati roditelje i djecu na sudjelovanje, a sudionici će moći iznijeti i svoja vlastita iskustva.

U konačnici, sudjelovanjem na radionici sudionici će dobiti prigodu da se okoriste iskustvima voditelja, kao i priređenim materijalima, kako bi i sami u svojim župama mogli obogatiti pastoralno-katehetsku ponudu za djecu i obitelji u vrijeme školskih praznika.

— VODITELJI —

- don Goran ANTUNOVIĆ, sdb, župnik župe BDM Majke Crkve i voditelj Pastoralnog centra na Plitvicama (mob.: 098/831 244, e-pošta: goransdb@gmail.com)
- Marin MILETIĆ, predsjednik Zdruga katoličkih skauta Hrvatske (mob.: 099/591 9760, e-pošta: vjeroucitelj051@gmail.com)
- Robert ŠČUKA, suorganizator taborovanja katoličke djece Varaždinske biskupije (mob.: 092/ 1299 375, e-pošta: ferdinand.scuka@gmail.com)

RADIONICA 4

OBITELJSKO LICE CRKVE ZA RANJENE OBITELJI

Crkva je zajednica Kristovih vjernika. Ona je i Kristova obitelj. Članovi te obitelji postali smo na krštenju. U Crkvi žive i u njoj slave Gospodina svi koji su u Kristu kršteni: djeca, mladi, obitelji, stariji, zdravi, bolesni, ranjeni, neuki, invalidi, rastavljeni, odbačeni ... U toj i takvoj Crkvi svi smo pozvani biti blizu jedni drugima i očitovati »obiteljsko lice Crkve« (Tamarut, 2013.)

Radionica predstavlja pokušaj iznalaženja odgovora na poziv pape Franje na »pastoralno obraćenje« (usp. *Evangelii gaudium* 27) razrađen u postsinodalnoj pobudnici *Amoris laetitia*. Na tomu tragu, osnovni ciljevi radionice su: upoznati sudionike sa značenjem pojma obiteljskoga lica Crkve i kontekstu toga pojma ukazati na mogućnosti uočavanja ranjenih obitelji, uključujući i one u neregularnim situacijama, kako bi se pojedinim članovima tih obitelji i čitavim obiteljima moglo biti blizu, ponuditi im odgovarajuću pomoć i potporu te pratiti ih na njihovim životnim putovima.

Zadatak Crkve i smisao njezine pastoralne aktivnosti jest pružiti svestranu pomoć ranjenim obiteljima tj. pojedincima i pomoći im da rastu kroz razne aktivnosti i programe u župi. Potrebna su tjedna i mjesečna okupljanja u obiteljskoj zajednici, predavanja za obitelji predškolske i školske djece, a nadasve duhovne obnove za obitelji. Kroz ova okupljanja upoznajemo naše obitelji, te putem razgovora s njima, saznajemo i o njihovim svakodnevnim poteškoćama. Kako bismo im mogli ponuditi što kvalitetniju pomoć, jako je važna suradnja župnika s obiteljskim savjetovalištem. Ovisno o problemu s kojim se obitelj ili pojedinac susreće, ponekad je dosta samo savjetovanje, ali češće je potrebna i župnikova duhovna pomoć.

Kroz ovu radionicu svećenik i obiteljski savjetovatelj nastojat će se prenijeti višegodišnje iskustvo u radu s ranjenim obiteljima, rastavljenima, ponovno vjenčanima, samohranim roditeljima i onima koji žive u izvanbračnim zajednicama. Najvažniji je prvi korak, a to je doći u savjetovalište. Tada čovjek otvara svoje srce, svoju dušu, a to se može dogoditi samo u ozračju dubokog povjerenja. U tom prvom susretu pokušava se sagledati struktura problema te odlučiti kako dalje.

Treći dio radionice odnosi se na bolnu stvarnost sve većeg broja onih koji iza sebe imaju neuspjeli brak, odnosno onih koji su se civilno rastali te su stupili u novu vezu ili novi civilni brak. Crkveni dokumenti ističu važnost pružanja pomoći osobama koje se nalaze u takvim situacijama, nalažući da ih Crkva ne smije

ostaviti same, nego im treba biti blizu i pomoći naći adekvatne načine prema duhovnom rastu, unatoč poteškoćama i patnjama na ženidbenom području.

U motu propriju *Mitis Iudex Dominus Iesus*, u Pravilima o načinu postupanja, ističe se: »Biskup, snagom odredbe kan. 383, § 1, je dužan u apostolskom duhu pratiti rastavljene ili razvedene ženidbene parove, koji su zbog svoje životne situacije možda napustili vjersku praksu. On, dakle sa župnicima (usp. kan. 529, § 1) dijeli pastoralnu skrb za te vjernike u teškoćama«.

Jedan od vidova pastoralne skrbi je uspostava i djelovanje Ureda za davanje pravnih savjeta, odnosno konkretna pomoć u otkrivanju razloga pokretanja parnice za proglašenje ništavosti ženidbe. U radionici se, stoga, iznose pozitivni primjeri djelovanja Ureda za davanje savjeta o mogućnosti pokretanja parnice o ništavosti ženidbe. Ističe se potreba uske suradnje takvog Ureda sa župnicima i obiteljskim savjetovalištima kako bi se što učinkovitije moglo pomoći osobama koje se nalaze u neregularnim situacijama. Također, cilj je iznijeti načine i primjere pomoći koju pružaju župnici i obiteljska savjetovališta onim obiteljima koje se nađu u teškoj situaciji.

Jasno je da Crkva treba učiniti sve što je moguće kako bi pružila pomoć kroz savjetovanje osoba koje trebaju doći do istine o valjanosti vlastite ženidbe. Tada bi te osobe mogle imati mirnu savjest i slobodu planiranja budućeg života. Ovakav način pastoralno-pravne pomoći, smisao je poziva pape Franje da se učini sve što je moguće kako bi se vjernicima pojednostavio pristup crkvenim sudovima. Osobe koje vrše službu savjetovanja moraju imati pred očima da u tim trenucima predstavljaju Crkvu. Dakle, onaj tko savjetuje, mora u toj službi osjetiti i odgovornost prema Crkvi jer u takvom pastoralnom djelovanju, slika Crkve može biti predstavljena ispravno ili pogrešno. Treba imati uvijek na umu da se Crkvu predstavlja vjernicima kao brižnu majku i učiteljicu istine.

— VODITELJI

- doc. dr. sc. Klara ČAVAR, zamjenica pročelnika Teološko-katehetskog odjela Sveučilišta u Zadru i sudac na Nadbiskupijskom sudu prvoga stupnja u Zadru (e-pošta: kcavar@unizd.hr)
- preč. Robert ZUBOVIĆ, dekan Ogulinskog dekanata i župnik župe sv. Križa u Ogulinu (mob.: 099/512 5533, e-pošta: zupaogulin@gmail.com)
- Nives TOMIĆ, savjetovateljica u Obiteljskom savjetovalištu Gospičko-senjske biskupije koje djeluje pri župi sv. Križa u Ogulinu (mob.: 099/6919 746, e-pošta: tomicnives@gmail.com)

RADIONICA 5

ŽUPA KAO MJESTO PROMICANJA MEĐUOBITELJSKE SOLIDARNOSTI I POMOĆI OBITELJIMA U TEŠKOĆAMA

Solidarnost je »jednoglasnost, suglasnost, složnost, jednodušnost, jednako mišljenje; zajednica interesa, uzajamna odgovornost, svijest o potrebi zajedničkog djelovanja«. Iako se solidarnost kao riječ izriječom ne spominje u Bibliji, prva kršćanska zajednica živjela je posvemašnju solidarnost jer »svi koji prigrlīše vjeru bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko« (Dj 2,44). Radionica svoje uporište pronalazi u socijalnom nauku Crkve kojim se, između ostalog, nastoji posvijestiti i posuvremeniti kršćansku solidarnost u obitelji, Crkvi i društvu. To, također, čini i papa Franjo u svojoj enciklici *Laudato si* kada solidarnost spominje u kontekstu načela općeg dobra (br. 158).

Nitko od nas danas ne očekuje da sva svoja imanja rasprodamo i porazdijelimo s članovima svoje župne zajednice, ali pozvani smo pomagati jedni drugima. Na to nas, s jedne strane potiču ljubav, zahvalnost i nasljedovanje Krista koji premda bogat, radi nas postea siromašan, da se mi njegovim siromaštvom

obogatimo (usp. 2 Kor 8,7-9), a s druge strane ljudski razum, jer se i mi sami jednom možemo naći u potrebi. U radionici se želi skrenuti pozornost na to kako naši bližnji u potrebi, nisu samo oni na marginama društva, nego se među njih mogu ubrojiti i oni koje rode „jedno dijete više«, oni koji podignu kredit za rješenje stambenog pitanja pa ostanu bez posla, oni koji rade a ne dobivaju plaću ili oni koji pokrenu vlastiti biznis pa završe u stečaju. Mnogi su načini na koje se danas može upasti u siromaštvo što je potkrijepljeno podacima da je svaki peti stanovnik Hrvatske siromašan (ispod 2.000 kn prihoda

mjesečno za jednočlano kućanstvo), a svaki treći je u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

Sudionicima se iznosi opažanje da vjernici u Hrvatskoj pokazuju prigodnu predbožićnu i korizmenu solidarnost te veliku interventnu solidarnost u pojedinačnim ekstremnim teškim (i medijski popraćenim) situacijama, ali čini se da u župnim zajednicama manjka one tihe, neumorne, kontinuirane i samoodržive međuobiteljske solidarnosti koja priječi da siromaštvo prerasta u bijedu. U korizmenoj poruci 2014. godine papa Franje ističe da bijeda nije samo materijalno siromaštvo, nego siromaštvo bez vjere, solidarnosti i nade. Stoga se valja zapitati što se može učiniti da u župnim zajednicama nikad ne ponestane vjere, solidarnosti i nade, tako da jedne hrabre u teškoćama, a druge čine „odgovornim upraviteljima« – marljivima, štedljivima, darežljivima, dosjetljivima i poduzetnima?

Na tomu tragu u radionici će se iznijeti primjeri dobre prakse poput djelovanja Caritasa u župi sv. Josipa na Trešnjevci u Zagrebu i osnivanja obiteljske zajednice u sklopu »Godine obitelji« koju je Župa aktivno živjela pod geslom »Milosrđe Božje - snaga obitelji« te iskustvo održavanja radionica »Upravljanje novcem za kršćane«. Naposljetku, sudionici će imati prigodu razmijeniti iskustva i uz pomoć voditelja pokušati pronaći odgovore na pitanje „Što nas priječi te koja nam znanja i vještine nedostaju da i mi činimo tako?« te temeljem toga oblikovati zaključke.

— VODITELJI —

- Damir DAVID, voditelj Caritasa župe sv. Josipa, Trešnjevka, Zagreb (mob.: 098/403 665, e-pošta: caritas@zupa-svjosip.hr)
- mr. sc. Zrinka GREGOV, tajnica Vijeća HBK za život i obitelj (mob.: 091/482 5920, e-pošta: zrinka.gregov@zg.t-com.hr)
- Zlatko GREGOV, voditelj radionica o upravljanju obiteljskim financijama (mob.: 098/900 4208, e-pošta: zlatko.gregov@gmail.com)

RADIONICA 6

OBITELJSKA LITURGIJSKA SLAVLJA I POBOŽNOSTI

Obitelj je mjesto življenja i susretanja gotovo svih životnih iskustava, pa i bogoslužja. Kršćanska obitelj, kao zajednica vjernika koji pripadaju jednoj Crkvi, svojim molitvenim i obrednim činima postaje »Crkva u malom« (Apostolicam actusitate 11). Kao »prva i životna stanica društva« svoje poslanje u svijetu ispunjava uzajamnom ljubavlju i zajedničkom molitvom u kojoj se očituje kao »domaće svetište Crkve«. Svojim djelima pobožnosti, a osobito molitvenim činima koji su nadahnuti liturgijom Crkve, članovi obitelji na poseban način aktualiziraju Kristovu svećeničku službu u svijetu, odnosno snagu krsnog ili općega svećeništva Kristovih vjernika. U takvom razumijevanju obiteljskoga života molitveni se čini u mnogim svojim elementima nadahnjuju na liturgijskim slavljinama Crkve, pa se s pravom može govoriti o liturgijskim činima koji su vlastiti kršćanskoj obitelji. Odnos Crkve i obitelji upućuje nas na obiteljsko lice Crkve, osobito njezine liturgije, ali i liturgijsku dimenziju obiteljske molitve i obrednih slavlja unutar obitelji.

Potvrda te uzajamnosti Crkve i obitelji u molitvenom i liturgijskom životu, što je ujedno i polazište ove radionice, nalazi se u dva crkvena dokumenta: apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio* (br. 59. i 61.) i *Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj* (br. 26). Tomu se može pridodati i trajno geslo koji su hrvatski biskupi proglasili 1979. godine u Ninu da »Hrvatska katolička obitelj dnevno moli i nedjeljom slavi misu«. Oba navedena dokumenta ističu važnost obiteljske molitve kao prirodnog uvoda u liturgijsku molitvu čitave Crkve, kao i prožimanje obiteljske molitve i liturgijske molitve sveopće Crkve.

U radionici se želi dokučiti u kojoj se mjeri i na koje načine suvremene obitelji uspijevaju uključiti u liturgijska slavlja i pobožnosti koje se organiziraju u župi bilo općenito bilo prigodno (primjerice uz blagdan Svete obitelji, svetkovinu Svetog Josipa, Dan života i Dan braka, nedjelju bračnih jubileja ...) te predstavlja li im to poticaj da molitvu i pobožnosti integriraju u svoju obiteljsku svagdašnjicu. Naime, iskustvo pokazuje da organiziranje obiteljskih slavlja i pobožnosti u župi predstavlja svojevrstan doprinos izgradnji zdravih bračnih i obiteljskih odnosa, ali i rješavanju obiteljskih problema. S druge strane, veće uključivanje obitelji u liturgijska slavlja i pobožnosti pridonosi izgradnji ne samo pojedinih župnih zajednica nego i cijele Crkve, pa i cijelog naroda.

Nadalje, uz uvažavanje uobičajenih i tradicionalnih molitvenih obrazaca i pobožnosti, radionica ima za cilj podrobnije predstaviti tri specifična oblika po-

božnosti koji su zaživjeli u župnim zajednicama iz kojih dolaze voditelji, a koje svojim molitvenim sadržajem objedinjuju obiteljsku i liturgijsku zajednicu. To su: *Kućno svetište* svojstveno Schönstatskom pokretu, Molitveni vijenac Kraljice obitelji te evangelizacijska zajednica obitelji u župi sv. Mateja u Viškovu. Predstavljanja će biti potkrijepljena svjedočanstvom dvojice župnika i bračnog para voditelja župne zajednice obitelji, a sudionicima će se omogućiti uvid u prateće tiskane materijale.

Suočeni s polaganim nestajanjem tradicionalne obiteljske molitve u hrvatskim obiteljima, a na temelju iznesenih primjera pozitivnih praksi očekuje se plodna rasprava i donošenju zaključaka u perspektivi jačanja postojećih i uvođenja novih oblika obiteljske molitve i pobožnosti u našem hrvatskom narodu.

— VODITELJI —

- vlč. Tomislav ČORLUKA, predsjednik Hrvatske schönstatske obitelji i župnik župe Svih Svetih u Đakovu (mob.: 098/631 063, e-pošta: rkt.svih.svetih.dj@gmail.com)
- mons. Ivan NIKOLIĆ, voditelj Ureda za obitelj Riječke nadbiskupije i župnik župe sv. Mateja u Viškovu (mob.: 091/2009 544; e-pošta: obitelj@ri-nadbiskupija.hr)
- Vedrana i Denis BLAŠKOVIĆ, voditelji zajednice obitelji župe sv. Mateja u Viškovu (mob.: 091/540 2233, e-pošta: vedrana.blaskovic@gmail.com)

»DA VAŠA RADOST BUDE POTPUNA«

KATEHEZA I RAST U VJERI U DANAŠNJIM OKOLNOSTIMA

Uvodne misli

U prvoj godini svoga pontifikata papa Franjo, svjestan da vjera dolazi iz slušanja i gledanja, otkriva nam pomalo zaboravljenu istinu o vjeri koju se može, riječima Augustina, „dotaknuti svojim srcem« (*Lumen fidei*, br. 31.). Uronjen u te misli, papa nastavlja: „Za prenošenje nekog čisto doktrinarnog sadržaja, ideje, možda bi bila dovoljna knjiga ili ponavljanje neke usmene poruke. No ono što se pripisuje u Crkvi, ono što se prenosi u njezinoj živoj tradiciji, jest novo svjetlo koje se rađa iz susreta s Bogom živim, sa svjetlom koje dotiče osobu u dubini njezina bića, u srcu, uključujući njezin um, njezinu volju i osjećajnost, ostvarujući je živim odnosima u zajedništvu s Bogom i drugima« (*Lumen fidei*, br. 40.).

Želeći iznova otkriti to svjetlo vjere u vremenu u kojemu se nalazi, Hrvatska biskupska konferencija je uputila svojim vjernicima radni dokument pod naslovom *Da vaša radost bude potpuna (Iv 15,11). Kateheza i rast u vjeri u današnjim okolnostima*. Radni dokument je na zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije (11.-13. listopada 2016.) prihvaćen kao tekst koji je dan u javnu raspravu do kraja kolovoza 2017. Želja je, naime, biskupa, već u ovoj fazi, pozvati sve vjernike da u ljubavi prema Crkvi, čitajući dokument, otkriju svoje vlastito mjesto te svoju vlastitu odgovornost za stvaranje novoga lica i novoga duha života naše Crkve i naših župnih zajednica. Premda duboko shvaćajući i vjerujući da je Crkva više nego što smo svi mi: da je ona Tijelo Kristovo, Narod Božji, ipak su naši biskupi poželjeli o toj Crkvi, o njezinome temeljnom poslanju - naviještanju Riječi Božje, razgovarati sa svojim vjernicima, *sjesti* s njima – uzeti za njih vremena te zajedno razmišljati o dubokim tajnama naše vjere kao i o mogućnostima njezina prenošenja u novim okolnostima.

Potreba za takvim Dokumentom i više je nego poželjna. Unatoč mnogim dokumentima koji su posljednjih godina na različite načine kao sadržaj svojih redaka imale i katehetsko djelovanje Crkve na našim prostorima, činjenica je da od 1983. godine, od dokumenta *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, ne postoji hrvatski katehetski dokument ili direktorij. Uz to treba naglasiti da se u posljednjih dvadeset i pet godina Crkva izuzetno zauzela u ustroju, promociji te sadržajnom bogatstvu katoličkoga vjeronauka u školi i vjerskoga odgoja

u predškolskim ustanovama, dok se župnoj katehezi, točnije župnoj zajednici, osim dokumentom *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* (2000.), nažalost nije posvetila dovoljna pozornost. Nužni poziv nastajanja Dokumenta nalazi svoj izvor u novonastalim okolnostima u kojima se nalazi naša Crkva, ali i stalnim traženjima novih putova kateheze u kontekstu često zazivane i spominjane nove evangelizacije i na razini opće Crkve. U tom smislu, imajući pred očima kompleksnost pitanja kateheze i nove evangelizacije, u zajedništvu promišljanja društva i Crkve, kateheze i liturgije, župne zajednice i župne kateheze, vjeronauka u školi i župne kateheze, smijemo ovdje izreći cilj ovoga Dokumenta, citirajući Benedikta XVI., papu u miru, čiji se tekst donosi i u Dokumentu: „Važno je podsjetiti da je najveće djelo ljubavi upravo evangelizacija, odnosno posluživanje riječi. Nema većega dobročinstva, pa tako ni čina milosrđa, koji se može iskazati bližnjemu od lomljenja kruha Božje riječi, od toga da ga se učini dionikom Radosne vijesti evanđelja, da ga se uvede u odnos s Bogom: evangelizacija je najviša i najcjelovitija promocija osobe«.

O sadržajnim naglascima Dokumenta unutar pet poglavlja

Pet različitih poglavlja predloženoga Dokumenta u središtu svojih razmišljanja uvijek i najprije imaju župnu katehezu koja je, sukladno naglascima pojedinih poglavlja, iznova poprimala različita obilježja i karakteristike te je već i na taj način artikulirana njezina širina i njezino značenje za život konkretne župne zajednice, ali i pojedinca. Tako je temeljna misao prvoga poglavlja pod nazivom *Katehetska zadaća Crkve u promijenjenim okolnostima* da je „kateheza u cjelokupnoj razgranatosti djelo cijele Crkve, odnosno cijele župne zajednice s naglaskom na katehezi zajednice«. Evandeosko razlučivanje koje se u tom smislu stavlja kao paradigma, služi analiziranju takozvanih kulturalnih i društvenih scenarija kojima se u Dokumentu ne pristupa pobliže, a koji nam daje za pravo već u ovom poglavlju izražavati misli i o evangelizacijskom djelovanju Crkve unutar društva u kontekstu vjeronauka u školi. Naglašavajući ljepotu činjenice „biti dotaknut Evanđeljem«, kao i pozivom da nema mjesta pesimizmu, ovo poglavlje želi ukazati na potrebu „jačanja životne radosti obnovljenim navještanjem«.

Kako se to može činiti, Dokument pojašnjava u drugom poglavlju pod nazivom *Evangelizacija i kateheza u službi spasenjskoga susreta s Kristom*. Kratko pojašnjavajući pojmove kateheze i nove evangelizacije te njihova razvoja u posljednjih nekoliko desetljeća, župna se kateheza najprije želi tumačiti kao „odgojni put, odnosno uvođenje u život po vjeri u kršćanskoj zajednici«. Naglašavajući crkvenost katehetskoga čina, želja je bila pisati tako da do izražaja dođe „novi lik Kristova vjernika i člana Crkve, vjernika koji će poznavati i ljubiti Krista, s osjećajem odgovornosti za poslanje u življenju i širenju njegova djela«. Tako razmišljajući poseban je naglasak dan kristološkom i soteriološkom aspektu kateheze. Put kao sintagma u ovom poglavlju htjela je, među ostalim, iznova posvijestiti važ-

nost katekumenskoga načina pristupa katehetskom radu u konkretnim župnim zajednicama, ne zaboravljajući pri tom i njezinu, odnosno njegovu mistagošku dimenziju. Imajući pred očima misao Pape Franje koji naglašava: „Radosna se evangelizacija pretače u ljepotu u liturgiji, kao sastavni dio naše brige da širimo dobro, Crkva evangelizira i sama je evangelizirana ljepotom liturgije, koja je ujedno i proslava evangelizacijskog djelovanja i izvor novog poticaja na sebedarje«, u ovom poglavlju je naglašeno i nekoliko važnih dimenzija dubokoga veza između liturgije i kateheze.

Sljedeće, treće poglavlje *Komu je namijenjena kateheza? Od odraslih do djece i mladih* nudi one sadržajne naglaske koji žele najprije odrasle, često nazivane kao primarne naslovnike kateheze, a u stvarnosti ostaju sekundarni adresati našega djelovanja, staviti na ono mjesto odgoja u vjeri koje im i pripada. Ne samo zbog toga, ali najprije zbog toga, ovo poglavlje na različitim mjestima donosi one modele katehetskoga rada u župnim zajednicama koji se pozivaju na dokument *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* a odnose se na rad u živim vjerničkim krugovima, odnosno manjim bazičnim zajednicama. Posebno se u tom smislu navode: obitelj i obiteljska zajednica, evangelizacijska zajednica „prema predvorju bogotražitelja«, zajednica kulture duha, zajednica za političko promišljanje i djelovanje. Pri tome nije zaboravljena niti socijalna dimenzija kateheze, odnosno dijakonijski njezin aspekt, kao što nisu zaboravljeni drugi naslovnici: djecarane i predškolske dobi, djeca i mladi te osobe s teškoćama u razvoju. Sve to, na određeni način, prati misao o misionarskom djelovanju Crkve te o istinskom župnom zajedništvu kao temeljnom preduvjetu za bilo kakve kvalitetne katehetske pomake.

Kao niti drugi katehetski dokumenti tako ni ovaj nije mogao izbjeći pitanje metodologije katehetskoga rada. Posebno ne zbog toga što se činilo potrebnim još jednom progovoriti o vrijednosti već prije petnaestak godina predložene metode *celebratio catechetica*. Sadržaj je to četvrtoga poglavlja ovoga Dokumenta. Imajući stalno u vidu odnos sadržaja i metode, ovo poglavlje pokušava potaknuti katehete i svećenike na stalnu izobrazbu i u onim područjima koji njima nisu uvijek sastavni dio obrazovanja (psihologija i druge grane pedagogije). Nadalje, neizravno aludirajući na još uvijek postojeću „katekizamsku metodu« u sustavu katehetskoga rada, pri čemu je Crkva, odnosno njezin službenik postavljao pitanja, a katehizand govorom Crkve odgovarao na njih, u ovom Dokumentu se uspijeva ostati na tragu metode pitanja i odgovora, no pitanja postavljaju oni koje se želi odgojiti u vjeri, a odgovore daje kateheta oslušujući pitanja i traženja onih koji su na putu otkrivanja Boga. U tom smislu posebno mjesto u ovom poglavlju zauzima i razmišljanje o „pastoralu, odnosno katehezi inteligencije«. Prisutnost, suputništvo, oslušivanje koje se traži u preobrazbi metodološkoga rada odgajatelja u vjeri, naslonjeno je na Božju, odnosno Isusovu pedagogiju. Vodeći ipak računa da nijedna metodologija nije snažna koliko i svjedočka dimenzija katehete, uključujući pri tom i njegovu medijsku kompetenciju, ponavljajući riječi svetoga

pape Ivana Pavla II. želja je Dokumenta zacrtati šarolikost metodološkoga puta: „Postoji kušnja koja uvijek prijete svakom duhovnom putu i samom pastoralnom djelovanju da se misli kako rezultati ovise o našoj sposobnosti da nešto učinimo ili planiramo. Sigurno je da Bog od nas traži stvarnu suradnju s njegovom milošću te nas dakle poziva da u svojem služanju zbog Kraljevstva uložimo sve svoje zalihe uma i djelovanja. No, teško nama ako zaboravimo da bez Krista ne možemo učiniti ništa«.

Da bi se sve ovo spomenuto, ali još više u Dokumentu napisano, moglo ostvarivati potrebna je *Organizacija i usklađivanje navještaja i kateheze na svim crkvenim razinama*. Naziv je to i sadržaj petoga i posljednjega poglavlja Dokumenta. U tom su poglavlju obuhvaćene najodgovornije osobe: biskupi, svećenici, katehete i vjeroučitelji (najprije kroz prizmu njihova ekleziološkoga „statusa«) kao i poziv na otvorenost sudjelovanja i aktivni angažman stručnjaka teologa različitih teoloških disciplina. I tu će se još jednom pokušati naglasiti da je katehetsko djelovanje Crkve zadaća svih koji, svatko sa svojom karizmom, može pridonijeti širenju Radosne vijesti kojoj je opet cilj „potpuna radost« svakoga pojedinca.

Neki temeljni naglasci Dokumenta o kojima je potrebno voditi računa

Na kraju ovoga općega dijela predstavljanja Dokumenta želja nam je kratko iznijeti osnovne ideje zastupljene u Dokumentu koje su posebno naglašene:

- cjeloviti pristup odgoju u vjeri koji sa sobom nosi ideju „umreženosti« svih katehetskih subjekata, odnosno ideju „odgojnoga saveza« koji nam omogućuje integralno sagledavanje katehetskoga rada Crkve na našem području. Drugim riječima to znači: sveukupno se katehetsko djelovanje Crkve, neovisno o kojim se područjima radi, shvaća i razumije kao jedinstveni projekt Crkve. To je nužna pretpostavka koja treba voditi intenzivnijem koordiniranju vjeronauka u školi i župne kateheze, obiteljskoga odgoja u vjeri i predškolskoga vjerskog odgoja i drugo;
- župna zajednica se (iznova) shvaća kao nositeljica cjelokupnoga katehetskoga djelovanja čime se omogućuje istinsko shvaćanje uloge vjernika laika i njihovih karizmi u životu konkretne župne zajednice;
- Hrvatska biskupska konferencija će po prvi puta u zadnjih dvadeset i pet godina iznijeti svoja stajališta o mnogim subjektima katehetskoga rada te dati sintezu njezina djelovanja u novo nastalim okolnostima;
- premda u Dokumentu nije bilo moguće govoriti o katehetskoj „hijerarhijskoj strukturi sadržaja«, ipak su i prijedlozi sadržaja našli u Dokumentu svoje mjesto;
- Dokument, nadalje, razrađuje te daje konkretne upute za metodu „celebratio catechetica« kojom se katehetsko djelovanje Crkve na određeni način pretvara u slavljenički čin navještaja Riječi;

- Dokument, u zaključku svojih promišljanja točno navodi, a time i daje usmjerenja budućega rada, ona područja kojima će se u okviru svoga djelovanja morati usmjeriti Vijeće za katehizaciju i novu evangelizaciju (riječ je o navodu nastajanja novih dokumenta, odnosno katehetskih priručnika koji će se posvetiti posebno pojedinačnim temama);
- Na kraju, čini se, Dokument svojim sadržajem postaje dijelom i u budućnosti potrebnoga dijaloga između teologije i kateheze, odnosno svjedokom je jednoga konkretnog vremena u kojemu naša Crkva teološki misli i katehetski pokušava djelovati.

Konačno, jedna od želja Hrvatske biskupske konferencije, pri upućivanju Dokumenta u javnu raspravu, bila je i ta da se svi, posebno vjernici laici, osjete pozvanima ne samo savjetima i komentarima učiniti Dokument boljim, nego daleko više da se osjete suodgovornima u oblikovanju novoga lica i duha naših župnih zajednica. U nadi da će tako doista i biti te vjerujući da će i svećenici, najprije oni, na poseban način tomu pridonijeti, nadbiskup Đuro Hranić, predsjednik Vijeća HBK za katehizaciju i novu evangelizaciju, piše: „Onako kako poslanje Crkve nije vlastita zadaća pojedinca ili pojedinih skupina vjernika, nego zadaća cijele Crkve, tako je i Hrvatska biskupska konferencija odlučila te sve poziva da se svojim promišljanjima i komentarima uključe u doradu ovoga Dokumenta, provjeravajući ga istodobno u pastoralno-katehetskoj praksi. Na taj bi način evangelizacijsko-katehetsko poslanje naše Crkve moglo doživjeti značajniji procvat« (iz *Predgovora*, str. 4.).

Ivica Pažin, predstojnik NKU HBK

— SINTEZE 4. I 5. KOLOKVIJA —

ČETVRTI PASTORALNO-KATEHETSKE KOLOKVIJ ZA SVEĆENIKE

Zagreb, 3. i 4. ožujka 2015.

PASTORAL BRAKA I OBITELJI S POSEBNIM OSVRTOM NA PASTORAL ZARUČNIŠTVA

mons. VJEKO HUZZAK,

biskup bjelovarsko-križevački i predsjednik Vijeća HBK za kler

SINTEZA

Četvrti pastoralno-katehetski kolokvij za svećenike na temu »Pastoral braka i obitelji s posebnim osvrtom na pastoral zaručništva«, nakon dva naporna i bogata dana bliži se svome završetku. Kao i svaki dosadašnji kolokvij tako i ovaj, zahvaljujući predavačima, voditeljima radionica, ali i raspravama svih vas sudionika Kolokvija, zaslužuje na kraju zaključnu misao koju ovdje, u obliku pokušaja sročene sinteze, želim izreći u vaše, ali i u svoje osobno ime. Dopustite mi u tom smislu nekoliko završnih misli.

»Relatio Synodi« Treće izvanredne opće sinode biskupa na temu »Pastoralni izazovi vezani uz obitelj u kontekstu evangelizacije« (2014.), prvi je svoj dio razmišljanja, kako nas je podsjetio kardinal Josip Bozanić, smjestio u pojam »slušanja«, odnosno sagledavanja konteksta života suvremene bračne i obiteljske zajednice. Upravo je »slušanje«, odnosno pokušaj sagledavanja konteksta života bračnih zajednica i obitelji na našem području, bio sastavni dio pred nas stavljenih predavanja i drugih izvješća. U želji staviti pod isti nazivnik sve rečeno o ovoj temi, od opasnosti nihilističkoga pristupa životu do »unutarnje krhkosti« obiteljskoga zajedništva, smijemo na ovom mjestu pozvati u sjećanje misli Apostolske pobudnice Familiaris consortio: »Mnogi negativni oblici koji se očituju u životu obitelji imaju svoje korijene u činjenici da su mladi, u novonastalim životnim situacijama, ne samo izgubili iz vida pravi red vrijednosti nego niti ne znaju kako bi novonastale teškoće mogli savladati, najprije zbog toga jer više ne posjeduju sigurne norme ponašanja« (br. 66.). Naravno, nije to niti čudno, reći će se u Instrumentum laboris povodom 13. redovne opće sinode biskupa na temu »Nova evangelizacija u priopćavanju kršćanske vjere« (2012.), kada je »tiha sekulariza-

cija ušla u domove ljudi u kojima više ne stanuje Bog« (br. 52.), a stvarnost u kojoj živimo »njeguje kulturu trenutka« (br. 62.) kao jedini pravi istinski imperativ. Ipak, čusmo za vrijeme Kolokvija, ne treba gubiti nadu. Naime, unatoč ovako opisanoj slici obitelji, mnogi mladi upravo obitelj i obiteljsko zajedništvo vide kao jedino moguće utočište i mjesto njihove budućnosti. Naša Crkva stoga stoji, pokazuje nam to i pastoralna praksa, pred izazovom snaženja i podržavanja obitelji kao mjesta naviještanja vjere, odnosno pred izazovom iskoraka cjelovitoga shvaćanja »Evandjelja obitelji«. Možda i u smislu, kako čusmo, »oikos formule«, odnosno personaliziranoga pastora u mjestima gdje se obitelji nalaze i žive, u njihovim obiteljima i kućama.

Bilo je potrebno na trenutke govoriti o braku i obitelji, budući da su brak i obitelj, premda u budućnosti, korijen nade onih koji se na tu budućnost pripremaju, a to su zaručnici. Središnje misli Kolokvija su, u tom smislu, bile posvećene razmišljanjima o pastoralu zaručnika te u tom okviru i predbračnim tečajevima kao bližoj pripravi za brak. Što u kratkim crtama iznijeti na ovom mjestu kao temeljne misli naših zajedničkih rasprava? Premda je očito, rečeno je na Kolokviju, da je obitelj u krizi, ipak želja za obitelji postoji još uvijek kod onih koji se pripremaju na brak. Često u tom smislu zaručnici teže za religioznom dimenzijom shvaćanja bračnoga saveza koji će se svečano dogoditi u konkretnoj Crkvi. Na žalost, želja za religijom određenoga broja zaručnika, a neminovnost je to vremena u kojemu živimo, uzima često oblike individualističkih duhovnosti ili novoga poganstva sve do ozračja općeg relativizma. Možda se to može najbolje prikazati na sljedećim slikama: kada je, naime, riječ o braku i obitelji kao kršćanskim vrijednostima, o odgoju djece i zajedništvu kao pozitivnim vrednotama, zaručnici će to rado slušati; međutim kada je riječ o prirodnom planiranju obitelji dolazi do nezainteresiranosti ili potpunoga odbijanja teme. Isto tako kada je riječ o spolnosti: ona se većinom, potvrdiše to i predavači, shvaća kao intimno područje pojedinca i njegova partnera pri čemu Crkva može imati savjetodavnu ulogu, ali se teško prihvaća njezina normativna dimenzija naučavanja. Čini se doista potrebnim, na temelju ovih egzemplarno prikazanih slika, a to smo čuli i u raspravi, preispitati na određeni način teologiju zaručništva koja bi bila temeljem sadržajnoga oblikovanja pastora zaručnika. Zaručništvo sa svojim dubokim značenjem, čusmo tako, kao da je postalo relikv prošliosti, još i više: kao da je ostalo zatočeno u prošlosti. Što ono zapravo danas uopće znači? Zaručništvo i brak trebali bi biti više nego slijed jednoga čina nakon drugoga. U određenom smislu mogli bismo reći da su promišljanja o zaručništvu i predbračnim tečajevima, na neki način, ukazala na postojeće teološke manjkavosti. Naime, teologija se vrlo često i na različite načine bavila pitanjem pripreme na brak, no relativno se rijetko postavljalo pitanje što zapravo ona (teologija), iz teološke perspektive, može učiniti da bi brak u praktičnom smislu u cijelosti uspio? Drugim riječima, pojednostavljeno rečeno, može li vjera pripremiti zaručnike na brak? Ako može, onda bi u pripravi na brak religiozna dimenzija trebala biti očita u tome da se

tematizira i budi, prati i tumači iskustvo vjere koje će za budućnost braka biti od velike važnosti. Na kraju krajeva, sakrament ženidbe, poput drugih sakramenata, ne ovisi samo o ljudskim činima nego je najprije Božje djelovanje na čovjeka. Tako postaje razumljiv zahtjev za promišljanjem o teologiji zaručništva kao i za napomenom, zaručništvo i hod prema braku, konkretnije postaviti u okvire katekumenalnoga procesa, naslonjenoga na sakramente inicijacije. Možda je to put koji će voditi od, kako će reći papa u miru Benedikt XVI., »bezosjećajnosti otkupljenja« do sretnoga života u punini.

Osim daljnje pripreve na brak, očite već u pozivu obiteljima na doprinos u tom području, u školskim vjeronaučnim programima, u živim vjerničkim krugovima župnih zajednica itd., govor o bližoj pripravi pokazao je bogatstvo postojećih modela na našem području, potrebu promišljanja o mogućem zajedničkom konceptu, ali i neke činjenice koje do dan danas, u pastoralnom smislu, nisu u potpunosti zaživjele. Najprije se dakako radi o potrebi pastoralne brige na razini konkretne župne zajednice kojoj zaručnici i pripadaju. U tom smislu, više je puta ponovljeno, župne se zajednice ne smiju dispenzirati od zaručnika. Dosadašnji, dakle modeli pripreve na brak, organizirani samo na dekanatskim ili nekim drugim razinama, trebaju doživjeti svoju promjenu koja će voditi prema intenzivnijim susretima konkretne župne zajednice sa zaručnicima te iste zajednice. No, prije nego se to dogodi, potrebno je pastoralno obraćenje svećenika i pastoralnih djelatnika, odnosno laika čiji je angažman ugrađen u pripravu zaručnika za brak i obitelj. To je pastoralno obraćenje koje će nas najprije učiti da svjedočenje Evanđelja nije ničiji privilegij, kao što su svi koji su nam naslovnici, riječima Pape Franje, nositelji Božje milosti te smo ih kao takve pozvani prihvaćati i pratiti.

Dragi svećenici, sestre i braćo, prema najavama u uvodnim riječima mons. Hranića, ovaj je Kolokvij dio zamišljenoga ciklusa koji bi se htio posvetiti izazovnoj i prevažnoj temi pastorala braka i obitelji. Dogodine ćemo tako, nadam se, naše misli i rad više usmjeriti prema evangelizaciji, odnosno jednom ili drugom vidu pastorala braka i obitelji. Na organizaciji ovoga Kolokvija zahvaljujem svima koji su u tome aktivno sudjelovali. Zahvaljujem predavačima, voditeljima radionica, na poseban način onima vezanim uz Ured HBK za život i obitelj koji je ovogodišnjem Kolokvij udao izniman doprinos. Hvala i vama, dragi svećenici, koji redovito dolazite na ove Kolokvije, u njima prepoznajete želju cijele Crkve za novim koracima u evangelizaciji i pastoralu te svećenicima u vašem dekanatu prenosite ono vrijedno i dobro za pastoralnu praksu svih naših župnih zajednica. Zahvaljujući na kraju još jednom ravnatelju Nadbiskupijskog pastoralnog instituta, prof. dr. Josipu Šimunoviću te njegovim suradnicima, na sve nas zazivam Božji blagoslov zahvalan za dane koje smo proveli zajedno u radu na Njegovu slavu, a na dobro svih onih koji o kojima smo na ovom Kolokvij u posebno razmišljali. Hvala na pozornosti!

PETI PASTORALNO-KATEHETSKE KOLOKVIJ ZA SVEĆENIKE

Zagreb, 24. i 25. veljače 2016.

CRKVA JE BOŽJA OBITELJ U SVIJETU. O MOGUĆNOSTIMA PASTORALA OBITELJI »IZ SRCA EVANĐELJA«

mons. ĐURO HRANIĆ,

nadbiskup đakovačko-osječki i predsjednik Vijeća HBK za katehizaciju i novu evangelizaciju

SINTEZA

Ponavljajući riječi svetoga Pape Ivana Pavla II, izrečene u *Pismu obiteljima* 1994. godine, hrvatski su biskupi u dokumentu *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća* (2002.), naglasili: „Crkva smatra služenje obitelji jednom od svojih bitnih zadaća. U tom smislu kako čovjek, tako i obitelj predstavljaju put Crkve« (br. 65.). Nedjeljivo jedinstvo kršćanskog identiteta i Crkve kao Trojstvenog zajedništva zajedništva (communio) Crkve i obitelji kao i njihova zajedničkoga poslanja (missio), iznova je potvrđeno u ovom dvodnevnom Kolokvij u pod naslovom *Crkva je Božja obitelj u svijetu. O mogućnostima pastorala obitelji „iz srca Evanđelja“*. Zajedništvo i poslanje temeljne su i središnje odrednice žive Crkve. Krist koji nije samo prvi i najveći navjestitelj Evanđelja nego je i sam Evanđelje - Radosna vijest te obitelj, kojoj su sinodski oci s pravom darovali to Evanđelje nazvavši ga „Evanđeljem obitelji«, čine ono jedinstvo u svijetu koje se doista može nazvati Božjom obitelji.

Uvjeren u to, papa u miru Benedikt XVI. govori: „Istinsko ostajanje u Njemu (*Kristu*, nap.), duboka ukorijenjenost u Njemu, sve više biti s Njim, uvijek Ga sve više poznavati, nikada se od Njega odijeliti nije u suprotnosti s onim ‘sve više izaći, pronositi Vijest, ne zadržati je za sebe’, nego donijeti Riječ onima koji su daleko i koji su svi stvorenja Božja, od Krista ljubljena i koji u srcu nose duboku čežnju za Njim. Zajedništvo Crkve«, nastavlja Papa, „usmjereno je prema poslanju: izaći na ulice u kojima stoje ljudi i koje kao Crkva pozivamo na Gozbu ljubavi, na svadbu«¹. Upravo svadbom, točnije sakramentom ženidbe, počinje ono vrijeme

¹ Benedikt XVI., *Govor u „Collegium Borromaeum“*, Nadbiskupsko sjemenište u Freiburgu (24. 11. 2011.).

našega poslanja koje nam je bio cilj promišljati i nadograđivati za vrijeme ovoga Kolokvija. Dopustite mi u tom smislu iznijeti nekoliko zaključaka koji mi se čine vrijednima spomena i koji nam mogu biti smjernice našega zajedničkog crkvenog poslanja na ovom području.

1. CRKVA I NJEZIN GLAS U DRUŠTVU. Budući da su brak i obitelj zajednice u kojima se ostvaruje temeljna čežnja čovjeka ljubiti i biti ljubljen, nije dostatno u ovom trenutku o tim osnovnim „ćelijama društva« govoriti samo iz perspektive posebnosti Katoličke crkve nego je upravo Crkva pozvana stalno podsjećati da su brak i obitelj antropološka konstanta čovječanstva. Poštujući individualnost svake osobe, što ne smije biti zamijenjeno riječju *individualizam*, naša je Crkva, ne zatvarajući oči pred teškoćama u kojima se nalazi suvremena hrvatska obitelj, pozvana još više govoriti o ljepoti bračne i obiteljske zajednice. U kulturi „zaborava vremena« (C. Levi-Strauss), u kojoj se negira svaka trajnost, Crkva će rado podržavati one vrijednosti zakonodavnih akata Republike Hrvatske koji vode očuvanju braka, kao npr. da su „bračni drugovi dužni jedan drugome biti vjerni, uzajamno se pomagati i uzdržavati, međusobno se poštovati te održavati skladne bračne i obiteljske odnose« (Obiteljski zakon, čl. 31. St. 2.). Od nas pastoralnih djelatnika, riječima Drugoga vatikanskog sabora, ne traži se „arogancija« prema svijetu i kulturi u kojoj živi suvremeni čovjek. Dapače, pozvani smo tražiti onaj način govora u kojemu neće gospodariti stil osuđivanja nego rječnik i govor njegovanja pozitivnih vrijednosti i dijaloga. To je u skladu i s prvim poglavljem *Relatio Synodi* (2015.) koji od nas zahtijeva oslušivanje govora obitelji, društva i vremena u kojemu živimo.

2. OTVORITI VRATA I PROSTORE CRKVE. Već nas je dokument naših biskupa *Na svetost pozvani* upozorio da „na mnoge zahtjeve obiteljskoga pastorala ne možemo adekvatno odgovoriti bez obrazovanih i u kršćanskom duhu odgojenih kadrova iz redova svećenika i redovnika te laika, kao i bez potrebnih ustanova i organizacija kao što su biskupijska povjerenstva za obitelji te razna savjetovališta za bračne parove, mlade i djecu« (br. 65.). Iskustva s ovoga Kolokvija, na poseban način iskustva u radu u skupinama, pokazuju nam istinsku potrebu intenzivnijega iskoraka u ustroju onih ustanova na biskupijskoj ili međudekanatskoj razini koje će biti u mogućnosti stručno i profesionalno odgovoriti na mnoge izazove bračnoga i obiteljskoga života. Ništa u tom smislu nije skupocjenije od brige i skrbi za očuvanje braka i sreću naših obitelji, vjernika ili onih koji to nisu. Dok pozivamo mjesne Crkve da i na institucionalan način učine sve što je potrebno, vama župnicima se stavlja na srce: ako već ne možete sami ili se ne osjećate dovoljno kompetentni, otvorite vrata svojih pastoralnih i katehetskih dvorana onima koji će u njima naći odgovor na mnoga pitanja koja traže u okviru svoga bračnog i obiteljskog života. U te su dvorane dobrodošli i obrazovani vjernici laici, ali i stručnjaci koji su kompetentni na tom području rada, a s nama možda ne dijele iste vjerske i religiozne svjetonazore i uvjerenja.

3. ŽUPNA ZAJEDNICA KAO OBITELJ OBITELJI. Za vrijeme Kolokvija iznova smo postali svjesni činjenice kako „obitelj prima poslanje da čuva, objavljuje i priopćava ljubav« (*Familiaris consortio*, br. 17.). Zbog toga je zovemo, a ona to i jest „vrela zajedništva«. To se očituje najprije po tome da su supružnici životvoran odraz i stvarno udioništvo u Božjoj ljubavi za čovjeka, kao i da su stvarno udioništvo u ljubavi Krista Gospodina za Crkvu svoju zaručnicu. Upravo zbog toga su supružnici i obitelj subjekt pastoralnog i evangelizacijskog djelovanja Crkve, riječima sinodskih otaca „misionarski učenici« bez čije zauzetosti nije moguć život konkretne crkvene zajednice. Prikazom različitih primjera, utemeljenih i protkanih najprije molitvom čitave župne zajednice, Kolokvij nam je pružio mogućnost novoga shvaćanja života naše župne zajednice, često u posljednje vrijeme shvaćene, riječima jednog teologa, kao „posrnulog giganta«. Mi nemamo drugoga mjesta djelovanja. Župna zajednica je izvorno mjesto života i djelovanja Crkve. Ona je mjesto zajedničke odgovornosti i vjerničke pripadnosti. Svi su pozvani u njoj očitovati svoj kršćanski poziv i poslanje i svakomu je dopušteno tražiti svoju žeđ na njezinu izvoru žive vode. Župna zajednica u tom smislu može biti znakom vremena društvu u kojemu se nalazimo: tako obitelj nije podređena strukturama župe nego stvara i oblikuje župnu zajednicu dok je u društvu često slučaj da je upravo obitelj podređena interesima ekonomske i tržišne politike; župa može promovirati odgovorno roditeljstvo i tim ukazivati na društvo koje ne čini dovoljno u poticanju demografskih standarda. Župa, naravno, ne može preuzeti ulogu društva kada je riječ o promociji kvalitetnijega života obitelji. Ona međutim može postati mjestom zaštitnice ljepote obiteljskoga života koja će opet svojom zauzetošću mijenjati lice naših župnih zajednica.

4. ŽUPNA ZAJEDNICA U DIJALOGU S POKRETIMA I UDRUGAMA. Završno izvješće redovne sinode biskupa iz listopada 2015. godine više puta spominje crkvene udruge, pokrete i zajednice u kontekstu praćenja bračnih parova i obitelji u prvim godinama braka te u drugim različitim situacijama. Zahvalni smo na svjedočanstvima onih koji su nam u okviru ovoga Kolokvija ponudili svoja razmišljanja, ali i konkretnu pomoć pri ustroju i oživljavanju pastorala braka i obitelji u našim župnim zajednicama. Svjesni smo da upravo takve zajednice i pokreti često donose novi evangelizacijski žar i sposobnost dijaloga sa svijetom koji župnoj zajednici nije uvijek moguć. Valja stoga prigrliti rad takvih udruga i pokreta koji često njeguju specifičan i poseban pristup kada je riječ o praćenju bračnih parova i rada s obiteljima. Istodobno smijemo kao župne zajednice pozvati udruge i pokrete da se uključe u cjelovit pastoral partikularne Crkve i konkretne župne zajednice kako se ne bi pretvorile, riječima Pape Franje, u „lutilice bez korijena« (*Evangelii gaudium*, br. 29.). Doista nema ljepšega puta izgradnje zajedničkoga života i djelovanja župa i udruga od slike suživota članova jedne obitelji.

Cijenjeni sudionici Kolokvija, na kraju mi dopustite još jednu misao. Danas završavamo drugi u nizu kolokvija posvećenih tematici pastorala braka i obitelji. Vjerujem kako ste svi mogli primijetiti da se on, naslanjajući se na prethodni kolokvij na kojemu je bilo riječi o pastoralu braka i obitelji s posebnim osvrtom na zaručništvo, želio više posvetiti temi pastorala supružnika i obitelji u okviru posliježenidbenoga pastorala. Cilj nam je bio otvoriti mogućnosti razmišljanja i primjene kako supružnike i obitelji razumjeti i angažirati ne više kao objekte nego kao subjekte pastoralnog djelovanja Crkve. Doista se nadamo da je ovaj Kolokvij s jedne strane ostvario svoje zamišljene ciljeve te da je, s druge strane, bio dovoljan motiv da se dogodine sretnemo na posljednjem kolokviju u nizu pastoralnih i katehetskih promišljanja o braku i obitelji, s posebnim osvrtom na obiteljsku katehezu i na takozvane ranjene obitelji. U tom smislu završio bih riječima svetoga pape Ivana Pavla II. „Vjerski odgoj koji daju roditelji i koji mora početi u najranijem djetinjstvu događa se već onda kad se članovi obitelji međusobno pomažu u rastu u vjeri, i to svojim svjedočenjem u kršćanskom životu, koje je često tiho, ali ustrajno u svakodnevnom životu kad se živi po Evanđelju« (*Catechesi tradendae*, br. 68.). U nadi da će u tom smislu ovaj Kolokvij već dogodine donijeti takve plodove, iskreno svima zahvaljujem na sudjelovanju i organizaciji Petoga pastoralno-katehetskog kolokvija za svećenike.

Izgradnja svake kršćanske obitelji smješta se unutar veće obitelji Crkve, koja je podupire i nosi sa sobom. I obratno, Crkvu grade obitelji, male kućne crkve. Molim Gospodina da obitelji budu uvijek više male Crkve, a crkvene zajednice da budu više obitelji.

(iz homilije pape Benedikta XVI.
na zagrebačkom hipodromu, 5. lipnja 2011.)

